

بازو هلی دیوانا

فهوژارتن و بهرههفکرن
هیرش کهمال پیکانی

دیوانا

بازەلی

مه‌لا عه‌بدو‌ل‌خالقی بی‌زه‌لیی ریکانی

۱۹۰۲ - ۱۹۸۲ز

قه‌و‌ژارتن و به‌ره‌ه‌فکرن

هیرش که‌مال ریکانی

سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌کۆلینین کوردی

دیوانا
بازەئسی

پەرتووک

هێرش کەمال ریکانی

ڤه‌وژارتن و بەره‌ه‌ڤکرن

ئیکێ / ۲۰۲۲

چاپ

دیار عبدالله
جەگەرخوین جەمیل
وارهیل عبداللهباقی

دیزاین
بەرگ

978-9922-661-14-8

ISBN

D- / ۲۶۷۹ / ۲۱

ژمارا سپاردنێ

© مافی چاپی یی پاراستیه بۆ
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌کۆلینین کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤه‌کۆلینین کوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964 750 471 0863

📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

دیوانا

بازەلی

“زەلام ب گوتن و ئاخشتان دەیتە نیاسین دناڤ دیوانی
و هەسپ ژى ل دەمی غاردانا دناڤ گۆرهپان و مهیدانی”

گوتنا بیژهلی (بازهلی)

مهلا عەبدولخالق ریکانی

۱۹۷۷ / ۱۰ / ۳

پشکائیکی

ههوانامه کتیب

ههه و النامهه كتيب

كورتیهك ل دۆر گوندی بیزهلی

ئیك ژ گوندین ناقدارین دهقەرا (ریکان) ه ، ب هەبوونا مەدرەسەیا
ئایینی (تەکیا بیزهلی) بەرنیاسە ، ژ گەلەك گوند و دەقەران ب مەرەما زانین
و شەهرەزابوونا د کارۆبارین ئایینی دا قەستا بیزهلی کریه ، گوندی بیزهلی
ژقان بنەمالان پیکدەهیت : زادی (زادە)، مصتی، سەبیدا، حسین ، عەبباس،
شیف چەلانی، ژووری و کەلەش، و مەلا عەبدولخالق ژ مائباتا (زادە)یە^(۱) ، ل
دووڤ سەرژمیڤیا سالا ۱۹۵۷ز هژمارا خەلکی گوندی بیزهلی (۱۷۲) کەس
بوون^(۲) .

ژزانین بازەلی (بیزهلی) :

گوندی بیزهلی گوندەکی ناقدار و کەقناری دەقەرا ریکانیانە و ژ
کەقندا گەلەك زانا لی پەیدا بووینە و هندی زاناییت وی ناقی (بازلی)
بازەلی) بکارئینایە و پی ناقدار و بەرنیاس بووینە کو هەر مەبەست ژ
گوندی (بیزهلی)یە، رامانا پەیشا (بازلی) هەر وهکی دراقەپەیشا (الرائد) دا

^(۱) هیرش کەمال ریکانی، ناحیا شیلادزی ، ئینسکلۆپیدیا پاریزگەها دھۆکی ، بەرگی (۸)،
(دھۆک : ۲۰۱۷) ، ل ۱۱۹ .

^(۲) هیرش کەمال ریکانی، عەشیرەتین بەهدینان ۱۵۱۴_۱۹۱۹ ، سەنتەری بێشکچی بۆ قەکۆلینین
مرۆقاییەتی _ زانکۆیا دھۆک ، (دھۆک : ۲۰۱۹) ، ل ۲۶۰ .

هاتی، ئیك ژرامانیٔ بۆ په‌یفا (بازهل) دیارکری ئانکو (الرَّجُلُ الْمُجْرَبُ کامل التجربة^(١) - زه‌لامی ب سه‌ریۆر (جه‌پاندى) سه‌ریۆره‌کى تمام).

- شیخ محهممه‌د بازلی (شه‌مه‌ددين) (٨٤٥ - ٩٢٥مش / ١٤٤١ - ١٥١٩زا)

شیخی ئیسلامی و موفتیى مؤسلمانان، ئیمام و زانا، حه‌دیسزان، خودانی ریزبه‌ندیٔ (تصانیف) یت ب مفا، شه‌مه‌ددين (ناسناقه)^(٢)، دبیژنی بابی (عبدالله)ی و ناخی وی (محهممه‌د کوری داوود کوری محهممه‌دی) بازلی کوردی^(٣) (بیژه‌لی) یه، ژ دایکبووی جزیری (ژووری کوردستانی) یه، پیخه‌مه‌تی شه‌هره‌زابوون د زانین و زانستین شه‌رعیدا، سه‌را گه‌له‌ک ده‌قه‌را دایه و قه‌ستا گه‌له‌ک وه‌لاتا کریه، ژوان ژی (ته‌بریژ - ئیران) و گه‌له‌ک په‌رتووکیڤ فیهی و نه‌حوی ژبه‌رکبوون، هه‌روه‌سا چوووه ئازریجانی، پاشی بۆ شامی ل (حه‌له‌ب) و (القصیر) و ل باژییری (حماة - سوریا) ئاکنجیبوووه و بوویه زانایه‌کى به‌رچاڤ و تیژزانین و مفتی، له‌وما د هنده‌ک جه‌ادا دگه‌ل ناخی وی پاشناخی (الحموی) هاتیه، مژوولی حه‌دیسیتی

(١) جبران مسعود، الرائد معجم لغوي عصري، دار العلم للملايين - بیروت / لبنان، ط ٧، (بیروت : ١٩٩٢)، ص ١٦١.

(٢) خیرالدين الزركلي، الأعلام قاموس تراجم لأشهر الرجال والنساء من العرب والمستعربين والمستشرقين، دار العلم للملايين - بیروت، ج ٦، ط ١٥، (بیروت : ٢٠٠٢)، ص ١٢٠.

(٣) الشيخ نجم الدين محمد بن محمد الغزى، الكواكب السائرة بأعيان المائة العاشرة، وضع حواشيه: خليل المنصور، دار الكتب العلمية، ط ١، ج ١، (بیروت - لبنان : ١٩٩٧)، ص ٤٧؛ زرار صديق توفيق، القبائل والزعامات القبيلة الكردية في العصر الوسيط، مؤسسة موكریانی للبحوث والنشر، ط ١، ٢٠٠٧، ص ٢٣.

پيغهمبهري (سلاقيت خودي لى بن) و فيقهى ئىسلامى بوويه و هژمارهكا
پهرتووك و دهستنقيسان د قى بياقى دا نقيسينه، ژوان ژى :

(حاشية علي جمع الجوامع للمحلي ، غاية المرام في رجال البخاري إلي
سيد الانام ^(١) ، مقدمة العاجل لذخيرة الآجل ، أجوبة شافية ، التحفة المرضية في
المسائل الشامية ، مناقب أبي الحسن الأشعري.

ل سالا (٩٢٥مش^(٢) _ ١٥١٩ز) ل باژيرى (حماة _ سوريا) چووبوو
بهردلوڤانيا خودى ^(٣).

_ زانا كهماله ددين محهمهد بازلى (.... _ ٩٢٣مش/.... _ ١٥١٧ز)

قازى و زانايى بهركهفتى ناڤى وى " كهماله ددين كورى شيخ
محهمهد كورى داود بازلى" (بيزهلى)، كوردى، حهمهوى (الحموي _ ژبهركو
ل باژيرى حماة / سوريا ئاكنجيبوو)يه، شافعى، بهردهڤكيا قازياتى ل
ديمه شقى و شيخاتيا مهدره سهيا (الشامية)، ومهركرتبوو، ناڤهاتى دوو سالا

^(١) الفهرس الشامل للتراث العربي الاسلامي المخطوط الحديث النبوي الشريف و علومه و رجاله،
مؤسسة آل البيت، ج٣، (عمان: ١٩٩٢)، ص١١٢٦.

^(٢) اللجنة العلمية في مؤسسة الإمام الصادق (عليه السلام) (تأليف)، إشراف: العلامة الفقيه
جعفر السبحاني، موسوعة طبقات الفقهاء / ج١٠، ل ژير ريزبه ندا (٣٢٤٥).

^(٣) محمد أحمد درنيقة، معجم اعلام شعراء المدح النبوي، دار و مكتبة الهلال للطباعة و النشر،
بيروت _ لبنان: (٢٠٠٣)، مج ١، ص ٣٥٠؛ الفهرس الشامل للتراث العربي الاسلامي المخطوط
الحديث النبوي الشريف و علومه و رجاله، ص١٧٧٢.

بهري بابي خول روژا چار شه مبي ل ديمه شقي (١٩ شهوالا ٩٢٣ مش^(١)) - ١١ / ٤ / ١٥١٧ز) چوو بهردلو قانيا خودي.

_ صالح بازه لي (بيزه لي) : قازيي ئاميدي بوو، ل سهر دهستنيسي هكي يا بناقي (كتاب شرح الصحائف الالهية) هاتيه (صاحبه و مالكه صالح البازلي القاضي في العمادية المحروسة)^(٢).

_ حه سهن كوري صالح بازه لي : ههروه كي ناڤ و موهرا وي ل سهر دهستنيسي شه جهره يا زيوكيه ، دانه يا سالا (١٢١٠ مش / ١٧٩٥ ز) هاتي " حسن ابن صالح البازلي أصلا القاضي بالعمادية و نواحيها " ^(٣) ئانكو ناڤيري ل وي ده مي قازيي ئاميدي و دهو روبران بوو ئانكو ل سهرده مي ميري ميرگه ها به هدينان ئيسماعيل پاشاي ئيكي (١٧٦٨ - ١٧٩٨ ز).

ههروه سا چه ندين زانايين ديتر وهك : مه لا خه ليفه نه بي (بابي مه لا عه بدولخالق / بازه لي) ، مه لا عه بدولخالق (زانا و هو زاناني قى ديوانا به رده ست) خه ليفه نه جمه ددين كوري مه لا خه ليفه نه بي : سه يدايي مه دره سه يا مزگه فت و ته كيا بيزه لي بوويه ، ل دهو روبري سالا (١٩٦٨ ز)

(١) النجم الغزي ، الكواكب السائرة بأعيان المئة العاشرة ، دري زه ندا (٢٣) يي دا .

(٢) مسعود مصطفى الكتاني ، المساجد و المدارس و العلماء و المخطوطات في إمارة بادينان ، (دهوك : ٢٠١٠) ، ص ٢٠٧ - ٢٠٨ ، عماد عبدالسلام رووف ، المعجم التاريخي لإمارة بهدينان ، ط ١ ، (أربيل : ٢٠١١) ، ص ٢١٩ .

(٣) طه بن ملا عزيز الشمديني (الناسخ) ، الشجرة الزيوكية ، (المخطوطة : ١٢١٠ هـ / ١٧٩٥ م) ، ص ١٩ .

مريه^(١)، مهلا نووری مهلا عهبدولخالق، شیخ مهلا عهبدولحهמיד مهلا
عهبدولخالق.

تهکيا بیزهلی :

تهکيا بیزهلی ئیک ژ ناغهندی خواندنی زانستین شهرعی یین
ناقدارین دهقرا ریکان بوویه، ههر چهنده چ دیروکین دستنیشانگری یین
ئیکلاگری ل سهر ئاڤا کرنا وی نین، بهلی ل دووڤ گوتنا سهیدا شیخ (مهلا
عهبدولحهמיד مهلا عهبدولخالق بیزهلی، ریکانی ۱۹۴۹_۲۰۲۱) تهکيا
گوندی بیزهلی ل سالا (۱۶۵۰ز) ل سهردهمی میرگهها بههدینان هاتیه
ئاڤا کرن^(۲)، ههر ژ نیڤا دوی ژ چهرخی نوزدی و ههتا سالیته هفتیا ژ چهرخ
بیستی مالباتا مهلا عهبدولخالقی ل قی تهکیایی زانین و زانستین ئایینی
نیسا فهقیان دایه، ل سالیته هفتیانی هاتبوو نووژهنکرن، چهندی گوندین
دهقرا ریکان وهقف ددا تهکیایی وهک گوندین : بیباگری، ریشمه، کافلکا،
مازیی....، گهلهک کهس ژ گوند و دهقهرین دهوژبهه بؤ فهقیاتی قهستا
گوندی بیزهلی کرینه وهک : فهق رههزان گویزه رهشی (گوندهکی دهقرا
ههکاری یه ل کوردستانا باکوور)، فهق عهبدوللاه گویزه رهشی، فهق
خهلیل ئهرتووشی، مهلا حهسهن شهریف چیی (دۆسکی ژووری)، مهلا شهرف

^(١) سعید محمد احمد، مدرسة قبهان في العمادية و دورها في نشر العلوم الإسلامية في كردستان
، مديرية الطباعة والنشر_ دهوك، (دهوك : ۲۰۱۳)، ص ۱۴۸.

^٢ ههقیه یشین دگهل (مهلا عهبدولحهמיד مهلا عهبدولخالق بیزهلی) ل دهوکی ل ۱۴ / ۱۲ ،
۲۰۱۹. نهڤ میژوویه دی مینیت ههتا بهلگه نامهیه کا بنهجه بؤ دوویاتکرن و ئیکلاکرنا وی
دیاردبیت.

هه‌نیشی (ریکانی)، مه‌لا ئالی هه‌نیشی، مه‌لا محیه‌ددین سینی (نیروهیی)، مه‌لا
حه‌یدەر نیروهیی، حه‌جی صالح دزگه‌یی (نیروهیی)، مه‌لا شه‌ریف مه‌لا جادر
شه‌یره‌زی، مه‌لا محه‌مه‌د نیروه‌کی (دۆسکی ژووری)....^(۱).

به‌ردان و هیلانا گوندی :

ئه‌ه‌ف گونده‌ژی سالا (۱۹۷۸ز)ی هاتیه‌ ویران و کافلکرن و خه‌لکی وی
ل (شیلادزی، سیری، باگیرا) هاتینه‌ ئاکنجیکرن.

بی‌زه‌لی ژوان گوندان بوویه‌ یین د سه‌رده‌می شوره‌شا گولانی دال
سالی‌ن هه‌شتی‌یان هاتیه‌فه‌ ئاڤاکرن و ۳۰ خیزان لی ئاکنجی بیوون، دناڤه‌را
۸/۲۵ - ۱۹/۱۵، ۱۹۸۸ی گوند که‌فتیه‌ به‌ر هه‌وا ئه‌نڤالی‌ن به‌هدینان سه‌ر ژنوو
گوند هاته‌فه‌ سووتن و خرابکرن و خه‌لکی گوندی شه‌ختبوونه‌ که‌مپین
په‌نا به‌ران ل باکووری کوردستانی و ل پشتی سه‌ره‌لدانا به‌ارا ۱۹۹۱ هاتینه‌ ل
کومه‌لگه‌هین شیلادزی و سیری و دیره‌لوک و باگیرا ئاکنجی بووینه‌^(۲).

^(۱) چاڤیکه‌فتن دگه‌ل (فه‌می کووری مه‌لا عه‌بدوخلالق بی‌زه‌لی) ل ده‌وکی ل ۱۱، ۴، ۲۰۱۵،
ناڤه‌اتی ژدایکبووی سالا ۱۹۵۸ی به‌.

^(۲) هیرش که‌مال ریکانی، ناحیا شیلادزی، ژیده‌ری به‌ری، ل ۱۱۹.

پشکا دووی

کورتیهک ژژینه نیکارا (بازەلی)

۱۹۰۲_۱۹۸۲ز

ههه و النامهه كتيب

- ناف و ژدایکبوون :

نافی وی یی دروست (عهبدو لخالق کورپی نهبی کورپی چه جی کورپی
بابه کره، ژبنه مالا (زاده) یه، ل سالا (۱۳۱۹مش _ ۱۹۰۲ز) ل گوندی (بیژهل) ی
ل دهقرا (ریکان) هاتیه سهر دونیایی^(۱).

- خاندن و دامه زاندا وی :

ههر د ژیی زارو کینی دا ل دهف بابی خو خهلیفه (نهبی) دهست
هاقیته خاندنا قورئانا پیروز، و ههروهسا بو فیروون و شههره زابوون دزانینا
زانستین ئایینی ژی ل گوندی (سهیداقا ، مهمانی) ژی خاندی یه، و ل ویی
بوویه فهقه، و پشتی شههره زابوون و فیروون دچهن دین زانستین شهرعی دا، ل
سهردهستی بابی خو باومرناما دهستووریا (مهلاتینی) وهرگرتی یه، و ههر ژبه
زیرهکی و زانین و شههره زایا وی دبوارین شهریهتی دا ، بوویه بریکاری
(وهکیل) ی قازی یی ئامیدی یی ل سهردهمی وی، و دگهلهک سهرۆبه و
کاودانان دا پشت بهستن ل سهر وی دهاتنه کرن دبوارین ئایینی دا، و ل سالا
(۱۳۹۰مش _ ۱۹۷۱ز) ل مووسل ل تاخی (وادی حجر) ئاکنجی بوویه^(۲)، و ههر
وهسا چوویه باژیی بهغداد ژی و بو ماوهیهکی ل ویی ژیایه ، و ل
سالا (۱۹۷۸) یی ل کومه لگهها (باگیرا) جهواربووینه.

^(۱) هیرش کهمال ریکانی، زانا و هوزانخان بازلی دئیکه مه کولین و به لافکرن دا ، گوشارا نیژهن ،

ژماره (۱)، شوباتا ۲۰۱۴ ، ل ۲۴.

^(۲) رووپه رهکی دهستنقیس ژدهستنقیسا (مهلا نووری مهلا عهبدو لخالق).

- خیزان و رهقیشتا وی :

مهلا عهبدولخالقی (بازلی) دژیانا خو دا سی ههقژین ئیناینه ئانکو
سی جارا ههقژیناتی پیکئینایه ئه و ژی ئهقه بوون :

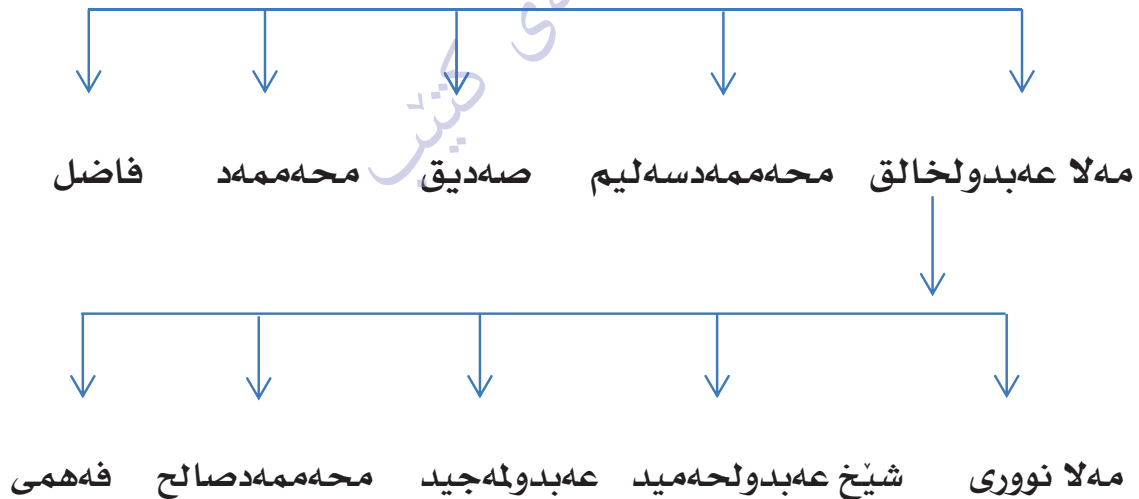
۱_ نهجیبا سهلیم بیزهلی : سی کور و کچهک ژی ههبوون : مهلا نووری ،
عهبدولهجید، شیخ مهلا عهبدولحهمد، روقییه.

۲_ عالیا مهعرووف شامکی (ریکانی) : دوو کور و دوو کچ ژی ههبوون :
فههمی، محهمه دصالح ، رهبیعا ، گؤل .

۳_ کوتر سهلام خضر بیزهلی.

شهجههنامهیا بازهلی

خهلیفه نهبی کورپی حهجی بابهکر

ژفهقهیین (شاگردین) وی :

گهلهک ژ فهقهیین ل دهف وی قورئانا پیروژ و زانستین شهریعهتی
خاندین و فیرووین بووینه زانایین ناقدار و بهرنیاس و خودان کهسایهتیین
بهیز و کارتیکهر و ب سهنگ، و خزمهت و رۆلهکی بهرچاق و دیار پیشکیشی

جشاکی کرینه، ژوان ژی : زانا (مهلا مستهفا سوریانی _ ریکانی ۱۹۱۷_ ۲،۹ / ۲۰۰۱)^(۱)، و زانا و قورئانخوین (مهلا یاسین ریکانی ۱۹۳۴ _ ۱۱ / ۱۲ / ۲۰۰۵ ز)، و کورپی وی زانایی خودیناس و بهرکهفتی (مهلا نوری عهبدوخالق ریکانی ۱۹۳۵ _ ۱۱ / ۵ / ۲۰۰۸ ز)، و ههروهسا کورپی وی زانا و موفتی شیخ (مهلا عهبدولحهמיד).

مهلا مستهفا سوریانی (۱۹۱۷ _ ۲۰۰۱) :

ناقئ وی مهلا (مستهفا کورپی مهلا سووار کورپی سلیمان کورپی گرافی)یه ل سالا ۱۹۱۷ی ل گوندی سوریان ل دهقرا ریکان هاتیه سهر دونیایی، چوویه گوندی بیزهلی و ل دهف مهلا (عهبدوخالق بیزهلی) بو ماوی سی سالان زانستین فیهی خواندینه، ل رۆزا ۲،۹ / ۲۰۰۱ی ل نه خوشخانا ئازادی ل باژیری دهوکی دچیته بهردلوغانیا خودی.^(۲)

مهلا یاسین ریکانی (۱۹۳۴ _ ۲۰۰۵) :

ناقئ وی (مهلا یاسین کورپی مهلا محهمهد کورپی مهلا یاسین کورپی مهلا محهمهد)ی بوو، ل سالا (۱۳۵۳ی مشهختی _ ۱۹۳۴ی زایینی) ل گوندی (بهنستان) ل دهقرا ریکان هاتیه سهر دونیایی، ل دووق داخازا زانایی بهرکهفتی (مهلا عهبدوخالق بیزهلی / بازلی) قهستا گوندی (بیزهلی ریکان) کریه و بو ماوی چهند رۆزهکان دمینه ل ویری. ل سپیدهها رۆزا ئیک شهیمی (۱۰ ی زیلقیعه ۱۴۲۶ی مشهختی _ ۱۱ / ۱۲ / ۲۰۰۵ی زایینی) ل

^(۱) سامی ریکانی، میرگا زانایان، (دهوک ۲۰۱۳)، ل ۷۸.

^(۲) ههمان ژیدمر، ل ۷۸.

باژیرکی (شیلازدی) چوویه بهر دلوقانیا خودی مهزن و ههر ل ویری ژی هاتیه قهشارتن ، دیوانا وی یا هۆزانا ب ناڤی (گازیا من) ل سالا ۲۰۰۹ی ژلایه مهقه هاتیه چاپکرن ^(۱) .

مهلا نووری ریکانی:

ناڤی وی (مهلا نووری کورپی مهلا عهبدوخالق (۱۹۰۲_۱۹۸۲ز) کورپی نهبی کورپی بهکره، ل سالا (۱۳۵۶مشهختی _ ۱۹۳۵ی ل گوندی(بیژهلی) ل دهقهره (ریکان) ژ بنهمالهکا دیندار و ئایین پهروهر و زانا ژ دایکبوویه، ل نک بابی خو دست ب خواندنا قورئانا پیروژ کریه تاکو ژیی وی گههشتی یه (۱۳) سالی، ل روژا ئیک شهیمی (۶ی جهمادیلئهوول ۱۴۲۹ی مشهختی _ ۲۰۰۸/۵/۱۱ی زایینی) ب نهگهرا ئیسا جهلتی ل نهخوشخانهیا ئازادی ل دهوکی دچیه بهردلوقانیا خودی و ل گورستانا (باگیرا) دهیته قهشارتن ^(۲) .

شیخ عهبدولحه مید ریکانی:

ل سالا ۱۹۴۹ ل گوندی بیژهلی هاتیه سهر دونیایی، خواندنا خو یا دهستیکی ل دهف بابی خو دست ب فیروون و خاندنا قورئانا پیروژ کریه، ل سالا ۱۹۶۲ ئاوارهی کوردستانا باکور بووینه و چووینه جولهمیرگی و پاشی

^(۱) هیرش کهمال ریکانی، گازیا من، دیوانا مهلا یاسین ریکانی ۱۹۳۴_۲۰۰۵ز، (دهوک : ۲۰۰۹)، ل ۱۴_۲۴ .

^(۲) هیرش کهمال ریکانی، گازیا من، دیوانا مهلا یاسین ریکانی ۱۹۳۴_۲۰۰۵ز، (دهوک : ۲۰۰۹)، ل ۱۴_۲۴، هیرش کهمال ریکانی ، زانا و بانگخواز مهلا نوری ریکانی ۱۹۳۵_۲۰۰۸ز ، گوڤارا نیژهن ، ژماره (۳)، نهیار_ خزیران ۲۰۱۴، هفتیناما (پهسهن)، هژمار (۳۸۹)، ۲۰۰۸/۵/۱۴ ، سامی ریکانی ، میرگا زانایان ، (دهوک : ۲۰۱۳) .

جزیری و دووق دا هاتینه زاخو ل (بیداری) و چهند هه‌یقه‌کان لی ماینه و پاشی قه‌ستا باژی‌ری مووسل کرینه و دیسا دست ب خواندین ئایینی کرینه ل دهف چهندین زانایین ناقدارین مووسلی خواندی یه وهک : شیخ به‌شیر ئە‌لصه‌قال، شیخ عوسمان ئە‌لجبوری، مه‌لا عیسا خورکی / مزووری، شیخ عومەر ئە‌فه‌ندی نیعمه ، شیخ سه‌لاحه‌ددین جهواد ...، دناقه‌را سالا (۱۹۶۵_۱۹۶۶ز) جامعه‌ک ل مووسل ل تاخی (وادی حجر) بناقی (التوحید) ژلای خیرخواز (حه‌جی سه‌عدون) قه هاتبوو ئافاکرن و نا‌قهاتی وهک پیش‌نقیژ هاته ده‌ست‌نیشان‌کرن (نه وهک دامه‌زراندن چونکی ژیی وی هیشتا نه‌گه‌ه‌شتبوو ۱۸ سالی) بو ماوی دوو سی سالان مایه ل ویری ل سالا ۱۹۶۷ ئە‌زموونه‌کا دهره‌کی یا پیش‌نقیژ و گوتارخوینان هاتیه کرن و ب دهرچووئی ئیکی دهرکه‌فت و ل سالا ۱۹۶۸ ب فه‌رمی ژلای مه‌رسوما کووماری قه ل جامعا (قضیب البان _ مووسل) هاته دامه‌زراندن ^(۱) ، ل ده‌ست‌پیکین سالیین هه‌شتیانی ل ئیزگی ده‌نگی کوردی ل به‌غدا قورئانا پیروز شروقه‌کریه، ل کولیژا ئیمام الاعظم دهرچوویه ، و ماجستیر ل زانکویا موسته‌نصریه ل به‌غدا وهرگرتی یه، ل سالا ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۹ز ل مزگه‌فتا سیاره‌تیکا پیش‌نقیژی و گوتاریژی (خوتبه‌خوینی) کریه، و ل سالا ۱۹۸۹ تا گولانا ۲۰۱۹ پیش‌نقیژ و گوتارخوینی جامعا ده‌وک یا مه‌زن بوویه ^(۲).

ژ به‌ره‌مینی وی :

^(۱) دیدار دگه‌ل شیخ عه‌بدو‌لحه‌مید ریکانی ل ریکه‌فتی ۷ / ۱ / ۲۰۱۰.

^(۲) هه‌فه‌یشین دگه‌ل ماموستا عه‌بدو‌لونعم کوری شیخ عه‌بدو‌لحه‌مید ریکانی، ل ۱۶ / ۷ / ۲۰۱۹.

- جامع احكام الصغار، محمد بن محمود الاسروشنى ... ٥٦٣٢، دراسة و تحقيق : عبدالحميد عبدالخالق البيزلى، ج ١، (بغداد : ١٩٨٠).
- جامع احكام الصغار، محمد بن محمود الاسروشنى ... ٥٦٣٢، دراسة و تحقيق : عبدالحميد عبدالخالق البيزلى، ج ٢، مطبعة النجوم _ بغداد، (بغداد : ١٩٨٢).
- جامع احكام الصغار، محمد بن محمود الاسروشنى ... ٥٦٣٢، دراسة و تحقيق : عبدالحميد عبدالخالق البيزلى، ج ٣، (بغداد : ١٩٨٣).
- جامع احكام الصغار، محمد بن محمود الاسروشنى، دراسة و تحقيق : عبدالحميد عبدالخالق البيزلى، ج ٤، مطبعة المعارف بغداد، (بغداد : ١٩٨٣).

ل شهقا چار شه مبی ٢٧ / ٢٨ تیرمهها ٢٠٢١ ل دهۆكى چوویه بهر دلوقانیا خودی و ل گورستانا شاخکی هاتیه فهشارتن.

- هۆزانناتیا مه لا عهبدو لخالقی ریکانی و ناسناقئ هۆزانی :

دناق هۆزانی وی دا، بۆ مه دیاریووویه، کو وهکی پرانیا هۆزانناتین
نقیسینا هۆزانی ب شیوی کلاسیکی یی ب کیش و سهروا، وی ژی ناق و
ناسناقئ خو دهندهک هۆزانی خو دا یین بکارئینان، ل هندهک جها ناقئ خو
یی دروست یی بکارئینای ئانکو(عهبدو لخالق)، ههروهکی دقئ پارچا هۆزانی
دا ئامازه پیدای :

حهمد و شهنا بو خالقی
تههوفیق دا عهبدو لخالقی

ههروهسا ل جههکی دی دبیریت :

عهبدو لخالق نهدهده پاشه
بی بی ههروشه ولهکا باشه

ههروهسا دناق هۆزانی خو دا ناسناقئ خو یی هۆزانی ژی (بازهل) یی
بکارئینای، و ئەق پهیشه ژی یا نیژیکی ناقئ گوندی وی (بیژهه)، ئانکو یا ژ
ناقئ گوندی هاتیه وهرگرتن و ل دووماهیا هۆزانی خو هندهک جارا (تمت
مقال البازلی الریکانی) و هندهک جارا ژی (تمت مقال بیزلی الریکانی) نقیسی
یه، ئەق چهنده ل دهف زانایی بهرکهفتی یی ناقدار (محهممه
بازلی^(۱) موحهمهده کوری داوود کوری موحهمهده بازلی ۸۴۵ مش ۱۴۴۱از

^(۱) نجم الدین الغزی، الکواکب السائره بأعیان المئه العاشرة، مجلد ۱، ص ۱۹.

٩٢٥ مش_ ١٥١٩ز^(١) ژى دياره، كوئهقه ژى ژ گوندى (بيژهل_ ريكان) بوو، و ب ناسناقى (بازهلئى) ناقدار يوويه و ب قى ناسناقى هاتيه نياسين.

ئيك ژوان پارچه هوزانين (مهلا عهبدو لخالق)ى ناسناقى (بازهلئى)

بخو بكارئيناى ههروهكى د دووماهيك هوزانهكا خو دا دبيژيت :

(بازهلئى) تو بهس پى بيژه قال و قيل

و اقتصر عما تقول ثب الى المولى الجليل

هه و النامه كتيب

^(١) محمد أحمد درنيقة ، معجم اعلام شعراء المدح النبوي ، مجلد ١ ، ص ٣٥٠.

_ بازه‌لی و مه‌لا ئەحمەدی موخلص (نالبەند ۱۸۹۱_ ۱۹۶۳ز) :

هۆزانقانی مهزنی کورد ، خودانی به‌رفره‌هترین به‌ره‌می هۆزانی،
ئەوی چەندین گوندین به‌هیدینان گه‌ریای و هەر جهه‌کی چووی پەیشین
خۆ دناق وان دا که‌هی کرین و گولین باغی خۆ لی چاندی، و ددلین وان دا
حه‌باندی و ده‌زرین وان دا قه‌جه‌ماندی ، هەر د ساخیا وی گه‌له‌ک هه‌قال و
که‌سین قان گوندان هۆزانین وی ل ده‌ف خۆ چ ژ به‌رکرین یان ب
ده‌ستنقیس ل ده‌ف خۆ هه‌لگرتین و ل پشتی مرنا وی ژی هەر هه‌یام هه‌یام
گه‌نجینه‌کا هۆزانین وی ده‌ینه دیتن ، مه‌لا ئەحمەدی موخلص (نالبەند
۱۸۹۰_ ۱۹۶۳) خودانی قان په‌سن و سالۆخه‌تین بوری و هیشتا ویقه‌تر و پتر ،
گه‌له‌ک ژ هۆزانقانی هه‌قسه‌رده‌می وی چ ل نی‌زیک هه‌قالینیا وی کربیت
یان هۆزانین وی گه‌هشتبەنه وان و ئاگه‌هی ل سه‌ر هه‌بن ، په‌یف و ناقه‌روکا
هۆزانین وی بووینه هیشینی هۆزانین وان ژی ، مه‌لا عه‌بدولخالقی ریکانی
(بازه‌لی) ژی ئیک ژ وان هه‌قسه‌رده‌می وی یه‌ کو ره‌نگشه‌دانا هۆزانین نالبه‌ندی
ل سه‌ر هۆزانین وی دیاره و د شیوازی قه‌هاندنی دا هه‌قنیزیکیه‌کا باش هه‌یه، و
هه‌بوونا ده‌ستنقیسه‌کا بازه‌لی کو هۆزانه‌کا نالبه‌ندی ل سه‌ر نقیسی یه
به‌لگه‌یه کو ناقبری ئاگه‌هی ل سه‌ر هۆزانین نالبه‌ندی هه‌بوویه و نه‌دوووه
هه‌قالینی و دیتن ژی دگه‌ل ئیک هه‌بن ، ل قیری دی ده‌ستنقیسا وی هۆزانی
دانین و چەند نموونه‌یه‌کان ژ پارچه هۆزانین بازلی دگه‌ل یین مه‌لا ئەحمەدی
موخلص (نالبەند) هه‌قه‌رکه‌ین .

بازەلی:

عزلهت كهته دینه سسهلام
حرمهت نهما ئههلی کیرام
لهو بهر ل مه کته به دوام

قانون كهته سه سه سونهتی

نالبهند:

ههندهك ژعیامی مه کته به با
خاستی کوشهرعی حهق نهما
گوت وهی خووزی دین بهرز به

دا کس نهخوت قههرو غه ما (ب ۱، ل: ۶۴)

بازەلی:

نینه ئهقه دینه سسهستی یه
ئهفکار ههمی خه لهت بییه
تهئسیر نه ما به و وهعزییه

نصحهت ژی ناصح زی دهتی

نالبهند:

ئهز بهریخو ددهم نه صیحهت بهرز بهوو
دهرگهی دین سسهستی ل خه لکی قه بوو
قهت مه لا وه حوکمهتی گو له نه بوو

نصحة الدين دوام لا تموت (ب ۱، ل: ۱۱۴)

بازەلی:

موروهت و ئه ناصاف را قه بهوو
ئه هالی صه لای بهرز بهوو

عـالـهـم هـمـو و سـهـر كـوـر هـبـوون
لـهـوما مـهـزن بـوون هـهـمـى

نالبه‌ند:

مـرـووت و ئـيـنـصـاف ژـهـبـى خـو بـكـهـن
ما وهـكى عامـل نهـبان هـوين دا چ كـهـن؟
خاس و عام شولا خودا نه‌فسا خو كـهـن
هنده‌كا تاقت نه‌بون سه‌يرو سه‌فه‌ر (ب، ١، ل: ١٤٦)

بازه‌لى:

نـابـيـم هـمـو و ئـهـق شـكـا هـنه
چـاك و تـهـمـيز نـا قـدا هـهـنـه
ئـهـمـمـال نـا قـدا بـهـرزهـنـه
حـكـم چـو و ئـهـكـسـهـريـهـتى

نالبه‌ند:

نـهـلهـوما خـاس و عامـانه مـگـوتـى
نـهـبـيـژن ئـهـحمـهـدى عـهـقـلى فرـوتـى
مـهـ بهـحـسـى وانه شهـيتانى قـهـدوتـى
كو عه‌قلى وان ژدينى حه‌ق قه‌ده‌ر كر (ب، ١، ل: ١٥٦)

بازه‌لى:

(بازلى) تـو بـهـس پـى پـيـژه قـال و قـيل
و اقتصـر عمـا تقـول ئـب الـى المـولى الجـليل

نالبه‌ند:

نـهـسـيـحـهـت بهـسـه يـا ئـهـحمـهـد
تـو خـو چـيـكه مـه خـو چـيـكر

مه یازانی بو مرنا حهق

هه می ئەم پیکشه قوربانین (ب ۱، ل : ۳۶۰)

بازەلی:

پی زانی حهق دووماهیکه

کو ئەه ق دویا چنه سیکه

بو کسه نه بوویه باریکه

گه له ک تیچ وون هه لاکه تی

نالبه نند:

ئه می موسلمان خو هشیار بکه

ئه قسه پیسه واره ژوی ببار بکه

سه فەرال بهر ته بخو کار بکه

بهسه ئەه ق رزقه و خهراج و بدهه (ب ۱، ل : ۴۰۷)

بازەلی:

ته فه کر کهن مول ووک خاننا

خو دانیت بو ورج و ئه یوانا

وه کی (کیسه رای) و (سه لیمانا)

زه وال بو هه ات وی سه اعه تی

(سه لیمان) دویا ما کهت بوو

ل شه رق و غه ریا ده و له ت بوو

فه قیری لی تی ته بیعه ت بوو

ژ تر سه وا وی قیامه تی

نالبه نند :

نه ظه ر کهن باب و با پیرا

مـ لوك و حاكـ م و ميـ را
 هـ مـ يـ رازان بنيـ ت بيـ را
 مـ رن خورتهـ چـ هوا شـ يائيـ
 مـ رن خـ ورتهـ چـ سـ ولتانه
 كـ و جـ لادا مـ هـ هـ ميانـ هـ
 مـ بـ سهـ سهـ ئـ هـ فرح و مانـ هـ
 لـ سـ هر قـ يـ پـ يره زهرقـ ايـ (ب ٢، ل : ١٦٩)

بازهلی:

حـ مـ د و ثـ هـ نا ژ بـ و خـ الـ قـ يـ
 تـ هـ و فـ يقـ دا عـ بـ د و لـ خـ الـ قـ يـ
 زانـ ينـ كـ رـ هـ سـ هـ رـ مـ هـ نـ طـ قـ يـ
 بـ هـ حـ سـ يـ دـ يـ كـ هـ تـ ژـ حـ يـ كـ هـ تـ يـ

نالبه‌ند:

ئـ هـ زـ دـ كـ هـ مـ حـ هـ مـ دا ئـ يـ لاـ هـ يـ
 ئـ هـ وـ لـ يـ قـ يـ قـ صـ هـ تـ يـ
 وـ يـ كـ هـ رـ يـ مـ يـ وـ پـ اـ دـ شـ اـ هـ يـ
 ئـ وـ خـ وـ داـ نـ يـ قـ وـ دـ رـ هـ تـ يـ (ب ٢، ل : ٢٢٣)

بازهلی :

پـ يـ غـ هـ مـ بـ هـ رـ يـ مـ هـ يـ ئـ هـ مـ يـ نـ هـ
 سـ هـ دـ صـ هـ لـ هـ وـ اتـ لـ يـ بـ اـ رـ يـ نـ هـ
 سـ هـ رـ وـ هـ رـ يـ دـ وـ نـ يـ اـ وـ دـ يـ نـ هـ
 هـ يـ شـ يـ دـ يـ كـ هـ يـ نـ شـ هـ فـ اـ عـ هـ تـ يـ
 هـ يـ شـ يـ دـ يـ گـ هـ لـ ئـ اـ لـ صـ هـ حـ اـ بـ

حه شـرا مه گـهـل وان بـیت هـهـقال
ل مه نه گـریت ئاگر و عـهـزاب
ئیهـان هـهـبیت خـهـاتیمهـتی

نالیهـند:

پاشـی هـهـدی هـهـر صـهـهـلاتا
هـهـم صـهـهـلات و طـهـهـبیاتا
ل سـهـر رهـسـولـی کـهـائیناتا
ئیهـز ددهـم هـهـر طـهـهـورفـهـتی
پاشـی سـهـر ئهـال و ئیهـامـا
ئهـهـالی ئهـهـصـحـابا تـهـهـماما
پاشـی توبـبـع و کـیهـراما
ئو چـهـرائیت قـهـودرهـتی (ب ۲، ل : ۲۲۳)

بازهـلی:

بهـحـسی دی کـهـت ژ فـعـالی زهـهـان
هـهـیرین کـهـته زانـا و نهـزان
کـهـهـفتن کـهـته یـهـت خـهـانهـدان
کـهـس نینهـه قـهـاقیرـی بـهـدهـتی

نالیهـند:

عـهـمیت دهـوری زهـهـانی
پهـهـز بهـهـلاق کـهـر بـی شـهـانی
هـهـهـروهـکی یهـهـهـق نهـهـزانی
جوهـمه خـهـوددهـن راحـهـتی (ب ۲، ل : ۲۲۳)

- وهغه ركرن :

زانا و هۆزانقانى مه مهلا عهبدولخالق بيزهلى ل سالا (١٤٠٢
مشهختى _ ١٩٨٢زايينى) ب ئهگهرا ئيشهكا گران ل دهوكى چوووه
بهردلوڤانيا خودى، و ل گورستانا كومه لگهها (باگيرا) هاتيه قهشارتن.

ههوانامهى كتيب

پشکا سییی

هه لیهستین بازه لی

دیوان و هه‌لبه‌ست

ئه‌ف دیوانه:

ئه‌ف دیوانا هۆزانقانی مه (بازه‌لی) ژ دهفته‌رکه‌کا بچووک یا قه‌باره ۲۴×۱۷ بیکده‌یت ، کو نیژیکی ۷۰ رووپه‌ران بخو قه‌دگریت ، چه‌ندین رووپه‌رین دیتر ژێ هنده‌ک گوتارین وی یین رۆژا ئه‌یینی نه و هژماره‌کا پارچه شعرین زانا و ناقدارین مؤسلمانان ب زمانی عه‌ره‌بی، دگه‌ل هۆزانه‌کا هۆزانقانی مه‌زن یی به‌هدینان مه‌لا ئه‌حمه‌دی موخلص (ناله‌ند) (۱۸۹۱_۱۹۶۳ز)، ئه‌ف دیوانه دانه‌یا ره‌سه‌نه ئانکو ب ده‌ستنقیسیا هۆزانقانی (مه‌لا عه‌بدو‌لخالق / بازلی) یه، بتنی هۆزانه‌ک ب زمانی فارسی یه یین دیتر هه‌می ب زمانی کوردی هاتینه قه‌هاندین ، هه‌ژی یه بیژین ژ به‌ر کو ئه‌ف دهفته‌رکا دیوانا وی هنده‌ک لاپه‌رین وی ژێ دکیمن ، له‌وما دوورنابینین بازه‌لی هژماره‌کا دیتر ژێ یا شعران هه‌بن.

چه‌وا و که‌نگی ئه‌ف دیوانه که‌هشتیه ده‌ستی مه ؟

هه‌ر ژ ده‌ستپیکین سالی‌ن دوو هزاری (۲۰۰۰ ده‌ستپیکا سه‌دی بیست و نیکی) ده‌می من هنده‌ک هۆزانی‌ن باپیری خو (مه‌لا یاسین ریکانی ۱۹۳۴_۲۰۰۵) دناق هنده‌ک په‌رتووکی‌ن وی یین ئایینی دا دیتین و هنده‌ک ژێ ب ده‌نگی وی ل سه‌ر چه‌ند کاسیته‌کان قه‌گۆهاستی‌نه ل سه‌ر کاغه‌زی ، ل سالا (۲۰۰۹) وه‌ک په‌رتوووک مه‌ بناقی (گازیا من) چاپکری، هه‌ر ل وی ده‌می من وه‌سا

زانیبوو کو مه لا عهبدولخالق بیژهلی (ریکانی) ژى هۆزان نغیسینه، بهلی
هندی من پرسیار دکر هندهك كهسان دگوت راسته هۆزان قههاندینه، بهلی
ههر ئامازهددان کو نهماينه، بهلی قى بهرسقى ئەزبى هیقى نهكرم، چونكى
يا گرنگ مادهم هوزان قههاندینه، دى ههر رۆژهك هیئت ل دهف كهسهكى
هاتبنه پاراستن و پهیدابن یان ل سهر زارى هندهكا مابن بهینه قهگیران،
لهوما ئەز ههر یی رژد بووم کو رۆژهك بهیئت و تۆز ل سهر بهرههم و بهرکارین
قى هۆزانقانی ژى بهیئته داقووتان و رۆناهییا بهلاقرنی ببینن، ئەو بوو ل سالا
۲۰۱۳ ئەف دیوانا بالکیش و سپهه ی ژلایى نهقیی وی هیژا (عهبدولهلیك مه لا
نووری) گههشته دهستی من، کو جهی سۆپاسیی یه هاتیه پاراستن و
گههاندی یه تاكو ب قى رهنگی بکهقیته بهر دهستی خاندەقنان، ههروهسا
سۆپاسیا خه مخۆری یا سهنتهری زاخو بو قهكۆلینین کوردی _ زانکویا زاخو
دکهین کو خو ل قى دیوانی و چهندین دیوانین دیتر کریه خودان و
چاپکرین.

کاری مه ل سهر دیوانی :

ههژی یه بیژین ژبلی قهگوهاستنا ههلبهستین دیوانی ژدهستنقیسی،
ژ بهر کو هندهك ههلبهست د بی ناقونیشان بوینه، ئانکو شاعری ناقونیشان
بو ههمی ههلبهستان نه دانابوون، لهورا مه ریژه مالکا دهستیکی ژ ههلبهستان
ب ناقونیشان دهستنقیشان کریه، دگهل قى چهندی ژى مه وهك
فهههنگۆكهك وهك رامان و مهبهستا هندهك پهیشان د پهراویزان دا
دیارکرینه.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دیوان مقال (عبدالخالق البیزلی الریکانی)

حه مد و ثه نا ژ بو خالقی
حه مد و ثه نا ژ بو خالقی
ته و فیک^(۱) دا عه بدول خالقی
زانین کره سه ره مه نطقه^(۲)

به حسه دی کته ژ حیکه هته

به حسه دی کته ژ فعلی زه مان
حه ییرین کته زانا و نه زان
که فتن کته ییت خاندان

کهس نینه قاقیری بدهته

ئه م دی پی بیژین به عظه کی^(۳)
هه ره جزئه کی مه وزووعه کی^(۴)
هه رچی پی کته لی فه هه کی^(۵)

به لکو پی زانیت نکته کی

نکته ل قی سه ری چی یه ؟

(۱) ته و فیک : سه ره که فتن.

(۲) مه نطق : لۆژیک و تشتی به ره نه قل .

(۳) به عظه کی (بعض) : چه نده کی ، هنده کی .

(۴) مه وزووعه کی : بابته کی .

(۵) فه هه کی : تیگه هه شته کی .

نینه ئەڤه کیم دینی یه
 قهسووت^(۱) کهته ناڤدلی یه
 رۆنناهی شوعلی^(۲) نادهتی
 پیغه مبهری مه یی ئەمینه
 صهده لهوات لی بارینه
 سهروهری دونیا و دینه
 هیقی دی کهین شهفاعةتی
 هیقی دی کهل ئال صهحاب^(۳)
 حهشرا مه کهل وان بیت ههڤال
 ل مه نهگريت ئاگرو عهزاب
 ئیمان هه بیت خاتیمهتی^(۴)

(۱) قهسووت (قسوة) : دلرهقی .

(۲) شوعلی (الشعلة) : گۆری و تیرۆژکا ئاگری ، تیرۆژکین رۆناهیی .

(۳) ئال صهحاب : بنه مالا پیغه مبهری (سلاڤین خودی لی بن)، و ههڤالین (صهحابیین) وی (رازیبوونا خودی لی بن).

(۴) ئەڤ هۆزانه هاتیه به لاقکرن : هیرش کهمال ریکانی، زانا و هۆزاننشان بازلی دئیکهه مه کۆلین و به لاقکرن دا ، گۆڤارا نیژمن ، ژماره (۱)، شوباتا ۲۰۱۴ ، ل ۲۴_۲۵ .

في مبحث وقوعنا في الظروف الحالي

كهفتنا مه دناق كاودان و سهروبهري نوكه دا

مه نه كـ وري وهختي نه بووم
لهوما كو و مه هجور هـ هـ جـير^(١)
سـ وكي مه نه توشـ تهك نه بوو
لهوما نهـ شـ اري و موستهـ شـ ير
پـ ره بابـ ي مه مـ رو
ئيـ يم و مـ كـ ين فهـ قـ ير
دهر تهـ حـ هـ يـ وـ ر^(٢) كـ هـ فـ تـ نه
قـ هـ يد و سـ جـ وـ نـ ان تـ هـ سـ ير
بـ ابـ ي مه شـ هـ رح هـ دـ يـ سـ ن
گـ وـ تـ نيـ تـ هـ اـ يـ دـ لا
بـ وـ نـ هـ مان حـ وـ رـ مـ هـ تـ و عـ يـ بـ رـ هـ ت
كـ هـ فـ تـ نه كـ وـ وـ رـ ا حـ هـ فـ يـ ر^(٣)
كـ هـ فـ مـ هـ كـ وـ وـ رـ و گـ هـ لـ ي تـ هـ نـ گـ ا^(٤)
مـ وـ بـ تـ هـ لـ يـ بـ يـ شـ هـ رـ مـ لـ نـ گـ ا
ئـ هـ لـ ي قـ اـ نـ وـ وـ نـ ا فـ رـ هـ نـ gـ a

(١) مه هجور (المهجور) و هـ جـ يـ ر : هـ يـ لـ اـ يـ (ئه و تـ شـ تـ ي هـ اـ تـ يـ هـ يـ لـ ان و بـ هـ رـ دـ ان) ، مـ شـ هـ خـ تـ بـ وـ يـ .

(٢) تهـ حـ هـ يـ وـ ر : شـ هـ پـ رـ زـ هـ .

(٣) حـ هـ فـ يـ ر (حـ فـ يـ ر) : جـ هـ يـ كـ وـ لـ اـ يـ و كـ وـ وـ ر .

(٤) لـ نـ gـ a : لـ نـ kـ ، لـ دـ هـ فـ ، لـ جـ هـ مـ ، لـ بـ aـ lـ .

رێکامه سهده شير و تير

رێکامه سه شوك و سسترينه

قهلبی مه پر داغ و خوینه

مهركهزى حووزن⁽¹⁾ گرینه

دونیا بو کۆچک و طه نير

دونیا به حرا کهرب و خوینا

نالیئت زهرب و برینا

چهند ههوار کر کهس نهئینا

بو مه مزگین و بهشیر

مزگین سهده ئاهه کرین

طالع مه حه رب و زهربین

نک نه صیب نه هاته به رحین

بو مه ئیخسیر و فهقییر

بووم فهقییر نه اف جا هیلا دا

طالع مه ل چا کیی لادا

کهس نه پرسى قهت ل زادا

مه وه کر بوون سهده نه فهقییر

مه وه کر بوون سهده ههواره

عهیش و حال بو ژههره ماره

کهس نه پرسى ل حال و چاره

ناهه چه وونه ره ببی قه هدییر

خالقی ببی مه یلی حیاه

⁽¹⁾ حووزن (حزن) : خه م .

مه نه مان رێك و ده لیا ه

زور دریی ژبوو قیال و قیاله

(١) كه فه تینه روژا عه سی ر

چه ندی زه مان مه سه حکر

گوتنان فایده نه دا

سهل قه هرا ئه مه حه لاندین

(٢) صوته نینه ناری زه فی ر

ظالم زولم چه ول کر

فه قیرا مهیل و تیکه ل کر

لهول سه رخو تو زو گر کر

ئاگری کچه و طه نیر

ئاگری ظولم بو جه نه مه

چه ونه تی دا جومه هه رده مه

لهول تی دا بوونه ئه عده مه (٣)

زهنگین و شیخ و فه قیر

دی چه بیژیت ئه فه قیری شیخی پیر

دائیمه ن ئالوژی سه ر بو هه ر فکر کر کوور و دویر

مه صله حه ت بوونه عیتاب (٤) و

(٥) روژبوونه ما موسته میر

(١) روژا عه سیر : روژا گران و ب زه حمه ت و ته نگاڤ ، ئیک ژ ناڤیت روژا قیامه تی یه .

(٢) زه فی ر (زفیر) : بیهنه لکیشان .

(٣) ئه عده مه : نه بوون و ژناڤچون ، ژ ده ستدان .

(٤) عیتاب : گله و گازنده .

(٥) موسته میر (مستمر) : به رده وام .

(بازەلى) تووبەس پىي پيژە قال و قيل
وأقتصر عمّا تقول تُب الى المولى الجليل
(تمت بحر الرءاء من نشيدة فقير البازلي).

مبحث مروءة أهل الزمان

مـوروت و ئەنصاف راڤـهـبوون
ئەهلی صـهـلاحي^(١) بـهـرزەبوون
عالمە هـموو سـهـر کـۆرەبوون
لـهـوما مـهـزن بوونە هـهـمی
لـهـوما مـهـزن بوونە گەلەك
پـر کـهـفت و دوریا قـهـكەك
تـیـك زـقـرین چـهـرخ و فەلەك
ئـیـك ل هـهـمان دەریاز نـهـبی
مـانە ل دور ئـاقـی هـهـمی
ئـیـك ل ئـهـوان دەریاز نـهـبی
ئـهـق حـهـیرینه هـهـر زیـدهـبی
كـهـفتنه بهـحری قـی غـهـمی
كـهـفتنه صـهـحرا تـیـهـنهـتی
كـیـم بونە ئەهلی غیرهـتی
رۆژ رۆژ كـهـتن قـی زیـلـهـتی^(٢)
ژهـرا كـهـتی قـی مـهـطـهـمی^(٣)
مـهـطـهـم هـهـمی مـهـسووم^(١) كـرین

(١) صهـلاحي : چاكی.

(٢) زیللهـتی : شهـرمزاری و شكهـستن.

(٣) مـهـطـهـمی : خـارن.

ییت مسته حهق مه حرووم^(۲) کرین

ئه هلی عه قل مه جنوون کرین

لهو سه رنه کهت ئیک قی ده می

ع اقل که تن به حرو و قورا

هنه دی دی بئین نکهته دورا

نابینن ئه و چوو ئامرا

نه به رزه بوی قی طه مه می

هه واء و طه مع بوونه شریک

ئه مان بو سه پراد و صه فیک

ئه هلی عه قل بوونه چوریک^(۳)

نه شین بی چین ئیک دوو جی

پی وان ل بن شکه ست خلی

چاکی ئه بهد ناهیت ملی

عالم لهوا تیک زینزیالی

ناخوت برین قی مه ره می

برین چی یه فتنه فه ساد؟

مه ره م چی یه وه عظ ره شاد؟

غالب^(۴) بوونه ئه هلی حه ساد

لهوما که تن قی ئه له می

(۱) مه سمووم : ژه هرکری.

(۲) مه حرووم : بی به هرکرن.

(۳) چوریک : قه لس ، ده ستگری ، قورنيسک.

(۴) غالب : پتری ، بههرا پتر ، زوربهیا وان.

ئەلەم بۆ دەردى بى عىلاج

ھەرۋەكى طارىا بى سىراج^(۱)

ھەر زىدەبوو تۆزۈ عەجاج^(۲)

فەقىر چو دەرگى جەھنەمى^(۳)

(تمت بحر الباء من نشيدة الريكانى).

^(۱) سىراج (سراج) : چرا.

^(۲) عەجاج : دويكىل (بەلاقبونا دويكىلى).

^(۳) ئەھ ھۆزانە ھاتىە بەلاقىرن : ھىرش كەمال رىكانى، ھۆزانقانىەكى دى ژ كلاسىكىا كوردى

(بازلى ۱۹۰۲_۱۹۸۲ز)، گۇقارا دىرۆك، ھژمار (۴)، بەھارا ۲۰۱۴، ل ۱۵۱.

مبحث (کاربه‌دهستین وهختی)

ههر که سه کی کار گه هشت ته دهست
گریا شهتی مه یخووری مهست
بیرائ هتی ژدهست تا قه پرست^(۱)
ببو دژم نی قهومی خویه
پرسیاری لیکه نه جهه هواب
رهنگی وی لیست باریست عه زاب
نیک وی مرؤف چهندی خه راب
بابی وی کوهشتی مهیه
مهگوت ئه هقه حزبییه ته
ههر حه زبه کی قهومییه ته
پاش بو بهیان شه خصییه ته
بباوهر نه کر مه ته فهیه
فکره مه کر نه هاته پیش
مه زور کرین دهور و ته هفتیش
قی نقطه ی زور چه یبوو دل ئیش
وهیه لال ییست بیچاره
ئه مه هر گهرین چهندی مه رحه لا
نیک سه ره رۆکیت قان کومه لا
مه قهت نه هدیت رۆژ مه هه لا

^(۱) قه پرست : كهفت.

پرسیـن هـهـبیت حـالی مهـیه
هـنـدی مرۆڤـی زرتـهـکه
یی بـدرهـو هـم یـی حـیا هـکه
نیـک ئـامـرا چـاقـبـهـلهـکه

بـۆ دـکـهـن قـیـامـی پـیکـشهـیه
هـنـدی هـهـبیت ئـهـڤـمهـنهـجه (١)
ڤـی ضـهـیهـی نـینهـ مهـخرهـجه (٢)
دی زـیـدهـبیت هـهـر مهـخرهـجه

دی پـاشـکهـڤیت شـوولا مهـیه
شـوولا مهـهـهـردی پـاشـکهـڤیت
یی تیـبـگـهـهـیت هـهـردی رهـڤـیت
چـوون ئـامـری مهـبـدهـهـهـبیت

چـوونال نـکـ بـی فـایدهـیه
ئـامـر کـو بـوون تـارک صـهـلات (٣)
عـهـرهـڤـق ڤـهـخوور و مهـشـهـهـبـات
دهـh

کـهـنگـی دی بـن حـهـڤـی ڤـی یـهـه
سـهـh

(١) مه‌نه‌جه : ریک و ریپاز.

(٢) ضه‌یه‌ق : به‌رت‌ه‌نگی .

مه‌خره‌جه : دهرکه‌فتن ، ژێ قورت‌البوون.

(٣) صه‌لات : نصیژ.

هەندى نىظ نام ئەشەش كەلەيه

چەندى گەهەيزىن نەهەج و نىظ نام

تەيدا نەبەيت شەهەرى سەلام

تەكبير نە نەفەئەهەلى كىرام^(۱)

نەابن مەقەط نەسەودەيه

ئەشەش و لەزۇر ئىنتىكە بەبوو

پەشتا كەرى يا كەول بەبوو

دەرمەن ل كەورتانى هەبەبوو

دوكتەور چەو لەون بەيتەشەيه

بەيتەشەكەكى بەسى سەروبەر

نەنە ئەقە ئەيلاقەدەر

كەفتەنە نەحەسا مەستەمر

يەارەب عەيلاج كەارى تەيه

تەگەوت مەلە ئەقە ماددەيه

بەو عاقەلان را مەشەربە^(۲)

بەو فەسقان را مەشەربە^(۳)

شەوولا كەرى كەادو چەيه^(۴)

(تمت بحرا الهاء من أنقمة بيزلى).

^(۱) كىرام : مەرد.

^(۲) مەشەربە : قەخارن.

^(۳) مەشەربە : رەقەين ، جەئە مەرۇفە پەقە بەرەقەيت.

^(۴) ئەقە ھەزەنە ھاتىيە بەلەقەرن : ھەيش كەمال رەقەين ، ھەزەنەقەنەكە دى ژ كەلەسيكە كوردى

(بازلى ۱۹۰۲_۱۹۸۲ ز) ، گەقەرا دەرۇك ، ھەزەمار (۴) ، بەھار ۲۰۱۴ ، ل ۱۵۲ .

في إستفتاء رئيس العام و عدم العدالة

ل راپرسينا (گشتپرسی) سهروکي گشتي و نهبوونا دادپهرومريي

بۆچی هه موچکان تهستاندی جام ؟^(۱)
مه هه ندهکان بۆچی هه رام ؟
پرسين ل جام گهري کهرام
مه گهل چوو کرشولا غه رام
چنکو مه دهف خوش نينه
لهوممال وي دوور کهفتينه
پرسين و سوزييت رابينه
مايينه بي بياييت يه تام^(۲)
دنيا هه موو سه رپي سه ره
کهت دهستي خويسي قه شه ره
وهي لال يييت قه له نده ره^(۳)
کهنگي دي چييت تهف نيظام ؟
تهف گوتنه زيده کارينه
تهه ما تهه فه مه جهورينه^(۱)

^(۱) هه موچکان : هه مي ، هه موو.

جام : په ند و سه ربورزي و هرگرتن.

^(۲) يه تام : ئييتيم.

^(۳) قه له نده ره : يي لاواز و بيچاره.

بۆمەكەسسىت چ ب دەستىنە

لەوما مە دىرۆك كەلام^(۲)

(تمت بحر الميم من مقال البازلى).

^(۱) مەجبورىنە : نەچارىنە.

^(۲) ئەق ھۆزانە ھاتىە بەلاقىرن : ھىرش كەمال رىكانى، ھۆزانقانىەكى دى ژ كلاسىكىا كوردى

(بازلى ۱۹۸۲_۱۹۰۲ز) ، گۇقارا دىرۆك ، ھژمار (۴) ، بەارا ۲۰۱۴ ، ل ۱۵۰ .

فې موضوع العبر والحلم

بابهتې پهند و نهرم و حهلمې

گه له خه لکې عه قـلـداره
نه گهر هوون کهن مه پرسـیاره
حهلمې طـبعـی سهـرداره

ل دونیـایـی و ئـاخـرتـی

هه چی که سـی طـبع هـشـکه
شتـی^(۱) مـار و دویشـکه
ل نـاقـعـالـهم نینـه پـشـکه

ژئـه نـصـاف و مـروـهـتی

ل حـهـدیسـا مـونـهـوره
دی بیـژیتن پیغـه مـبهـره
حهلمې طـبعـی سهـروهـره

کـو دور نینـه ل نـوـهـتی

هه چی کـه سـی عه قـلـداره
صـهـبر لـی بیـوویه سـتاره
که سـی نـه بـیر بـی وی چاره

کـو پـی خیتـه ره زـالـهـتی

صـهـبرداری که سـی ل بـهـر کر
وی زیـری دا و دی ل سـهـر کر

^(۱) شتی : وهکی.

وی مەنعا شیر و خەنجەر کر

هەدەف راکر ژێ حەلامەتی

ئەهلێ حەمەیی خەبەر ژوورن

حەدیس و ئایەت دەستورین

سەنەدیت وان هەمی یەمورین

ک و دی واری رصاحەتی

چی ئەردی وان ئەساس داننا

ب حەدیس و قورئاننا

دی بیتە مەرکەزی زاننا

وەکی لوکسی ل جەماعەتی

شەتی^(۱) لوکسی دی رەونەق^(۲) بیت

هەمی دەخوا دی یی حەق بیت

لغاقا هەر کەسی رەق بیت

ل دەستی وی نەدەرکەتی

خەبەر داری خەبەر شیرین

دی ناجح بیت ل دونیا و دین

عەزیزی عالما تەمکین

هەمی وەختان ل نەصرەتی^(۳)

(تمت مقال البازلی الریکانی)

^(۱) شەتی : وەکی.

^(۲) رەونەق : شەوق و روناھی.

^(۳) ئەق ھۆزانە هاتیە بە لاقەرن : هیرش کەمال ریکانی، ھۆزانەکا نەبە لاقەریا مەلا عەبدولخالقی

ریکانی (بازلی) (۱۹۰۲ _ ۱۹۸۲)، گوڤارا خازر، ژمارە (۹۶)، ئابا ۲۰۱۵، ل ۴۵ _ ۴۷.

نەصرەتی : سەرکەفتنی.

في مبحث عدم فائدة الوعظ

بدون حكم و ترهيب

گ وٲنيت حه كيم و حيكه هتا
گهل چه ندي حه ديت ئايه تا
ناهيئه بهر چه وو قيمه تا
ت ويز نه گ هر ناقدان هتي
چه ندي واعزيت قئ عالمي
پيکشه بوخون ئيک ده مي
ت ويز نه گهل وي مه حكه مي
قيم هت دوو فاس پيس هتي
هر واعزئ^(١) ت ويز هه بيت
گوتاي وي چه ندي غه لت هه بيت
ته ييدل سه ردي هه اقه بيت
ش بهي بهري لي كه اي حرقه تي
نينه نه فه دين سستي يه
ئه فكار هه مي خه لت هت بييه
ته ئسير نه ما بو وه عزيه^(٢)
نصحت زي ناصح زي ده تي

^(١) واعزئ : شيره تگهر.

^(٢) وه عزيه : شيره ت.

بـ وَ نـصـ حـتـى تـهـئـىـر نـهـمـا
حـوـر مـهـت نـهـمـا ژ بـو عـو لـهـمـا
كـه فـتـن ل بـن هـيـز و دـو غـمـا

رؤژا ئهوان كه هت زولمه هت

رؤژا ئهوان كه هت تـارـيـئ
بـو زـلـا دـو مـا هـيـئ
و هـيـلا لـه قـى كـو فـرـيـئ

دل كه هت هه چه رخا قه هت

قـه سـو هـت چـى يـه دـل رـه قـى يـه
تـهـئـىـر ل بـو و هـعـظـى نـيـيـه
دـهـر مـان ل نـك حـه دـدـادـى يـه

پاڤيته كه وورا حـدـهـتـى⁽¹⁾

دـانـن ل سـهـر صـنـدـان دـو لـى
چـه كـوچ هـه بـيـت ل سـهـر مـالى
صـنـدـان ل بـن قـه زـنـزـيـلى

بـه لـكو ئه مـاره تـهـك بـكـه هـتـى

(تمت مقال فقيراالبازلي)

⁽¹⁾ كوورا حـدـهـتـى : كوورها ئاسنگهريئ.

مبحث الفقير وعدم اعتباره عند الأمراء

فـهـقـير بـوونـه نـهـهـلـى دـهـرا
سـمـعـهـت بـو گـوتـنا قـهـشـهـرا
تـيـك سـهـرؤكـهـت مـوتـهـمـهـرا
وـهـيـل لـقـى مـوصـيـهـتى
فـهـقـير بـوونـه خـائـن وـهـطـهـن
قـهـشـهـر بـوونـه نـهـهـلـى فـهـطـهـن^(١)
نـادـهـسـكـهـفـن چـؤـل و بـهـطـهـن
نـاهـهـ و فـيـغـان^(٢) زـؤـرژـى قـهـهـتى
بـو و هـ بـهـيـان فـهـقـير كـيـنـهـه
رـاسـتـيـكـهـر يـت سـهـر دـيـنـيـنـه
قـهـشـمـهـر نـهـهـو يـت دـور و هـيـنـه^(٣)
گـوتـنا نـهـوان كـهـت قـيـمـهـتى
(تمت مقال البازلى).

^(١) فهطهن (فطن) : ژيرى و عهقلدارى ، تيگههشتن.

^(٢) ناه و فيغان : نالين و قيبرى و ههوار.

^(٣) دوروهينه : درهوينه ، نهراستگويه.

مبحث وصول الدنيا الى مرحلة النهائي

كهشتنا دونياي تا قوناغا دووماهيي

پي زانن ئاخري ئاخره
حهريرو ئه لبيسهت^(١) فاخره
خهزين مه مده نييت داخره
په يدابوون نيزي ك سا عهتي
پيغهم بهري وي گ وتيه
نك ئاخري زه ماني يه
دي دهر ك هفن ل ئه ردي يه
خه زائينييت فاخره تي
پي زانن حهق دووماهيكه
كو ئه ق دونيا چنه سيكه
بو ك هس نه بووييه باريكه
كه لهك تيچ وون هه لاكه تي
ته هفه كر كه ن مول و كخانا
خه ودانييت بو و ئه يوانا
وه كي (كي سراي) و (سليم انا)
زه وال بو هات وي سا عهتي
(سليمان)^(٢) دونيا ملكهت بوو

^(١) ئه لبيسهت : جلك.

^(٢) سليمان : سليمان پيغهم بهر كوري داوود پيغهم بهر (سلافي بن).

ل ش هرق و غ هربا دهولت بهت بوو
 فه قيرى لى ته بيعةت بوو
 ژ ترسا وى قيامه تي
 فيراشا^(١) وى وه سا پان بوو
 جهى تينسان و جنان بوو
 حك م سهر طه يرو وه حشان بوو
 به ريخو بده نه هيكه تي
 هه بوو وه زي ره كى ته ك ره م
 نه وى دزانى ئسمى ته عظم
 ته ختى (به لقيس)^(٢) تينال يه مهن
 (طرفه العاين) ساعه تي
 و (كيسرا)^(٣) حاكه كه بوو
 عه رهب و فورسا سولطه بوو
 و نه يوان هه م ن موونه بوو
 يى مه شه هور بوو ب عه داله تي
 فكر كه ن پيگرين عيب ره تا
 نه فان عه جيبه هيكه هتا
 فان مه ليك و فان سه لطه نه تا
 نه ما ل سه هره دهوامه تي

^(١) فيراش : جهى نه ستنى (نه ينك).

^(٢) به لقيس : شاهه سه به تى (سبا) ل يه مهنى.

^(٣) كيسرا : ناسناقى شاهين ئيمپراتوريه تا ساسانى ل وه لاتى فارس ، كيسرايى تيكى ناقى وى

(نه نوشيروان ٥٠١_٥٧٩ز) بوو، دناقهه را سالىن (٥٣١_٥٧٩ز) حوكمداريا ئيمپراتوريا ساسانى

كربوو .

دى كەينه به حسا مالى يه
 هه بوو (قاروونى) باغىيه ⁽¹⁾
 كليات خزينت وى يه
 حساب نه بوون ب عدهتى
 خودى ل قورئانئ گوتيه
 كليات خزينت وى يه
 جماعهت كه كا قهويه
 ل سه روان هه م گرانهتى
 چ مالىدارى وه سا نه بوو
 ل شهرق و غه ربا ل وهرتيه بوو
 ل عالئهمى را نه موونه بوو
 خسف بوو چوو هيلاكهتى
 ل خسفا وى سه بهب هه بوو
 گوهدارى يا (مووساى) نه بوو
 ل ئهردى دا ئه وه بهرزه بوو
 ل گهه ل مال وزينهتى
 ئه مانهت بو وه گوهدارين
 نه هيلن ئه مرى جهبارى
 نه صيحهت بو وه گوهدارى
 بو ئه هلى حالم و حيكهتى
 ئه هلى علمى قصه راستين
 خودا ئه ول عالئهمى خواستين

⁽¹⁾ قاروون : ئيك ژهنگينترين كه سين ژكه ئى مووسا پيغه مبه ر (سلاق لى بن).

باغى يه : سته مكار ، زورداركه ر.

هیدایهت زۆرا بـ و سـ هـ خـ تـ هـ
کـ هـ سـ نـ هـ عـ هـ د و نـ هـ بـ هـ خـ تـ هـ
مـ رـ و قـ هـ ک نـ هـ اـ ئـ تـ هـ رـ هـ خـ تـ هـ

دی پرسـ یـ ت ل دیا نـ هـ تـ ی

نـ هـ گـ هـ ر بـ یـ هـ تـ ن ب و ی تـ هـ ر ز ی ^(۱)
بـ و کـ هـ ی بـ هـ حـ سـ ا گـ ا و پـ هـ ز ی
یـ ی د ی چـ ا و ئـ ا قـ ا تـ هـ ز ی

خـ و ش خـ و ش ل د و ر ا تـ هـ قـ هـ تـ ی

ئـ هـ گـ هـ ر سـ هـ مـ ا و هـ ر تـ هـ نـ هـ بـ یـ ت
مـ هـ حـ فـ و و ر ی نـ هـ هـ لـ یـ ک سـ هـ ر نـ هـ بـ یـ ت
مـ ا لـ ا تـ هـ د ی یـ ا بـ هـ ر ز هـ بـ یـ ت

چـ و و شـ و و لـ ا تـ و بـ کـ هـ ی نـ هـ تـ ی

ل قـ ی و هـ خـ تـ ی تـ هـ حـ هـ یـ یـ و ر هـ ا ت
رـ یـ کـ ا چـ ا کـ ی کـ هـ سـ نـ هـ هـ ا ت
مـ رـ و قـ هـ نـ د ی بـ کـ هـ ت خـ هـ بـ ا ت

ل و هـ عـ ظـ ی و هـ هـ م نـ هـ صـ یـ حـ تـ ی

د ی خـ ا ر بـ یـ تـ ن مـ رـ و قـ هـ و هـ بـ کـ هـ ت
دـ هـ ر ی و هـ عـ ظـ ی لـ ی ر هـ د کـ هـ ت
ل مـ a لـ a خـ و د ا تـ و قـ ت کـ هـ ت

خـ و د ا نـ ت ز ا نـ یـ ت حـ هـ قـ یـ هـ تـ ی

چـ و کـ و خـ هـ لـ کـ ی قـ ی و هـ خـ تـ ی نـ هـ
هـ مـ و و غـ ا لـ ب فـ هـ سـ ا د چـ یـ نـ هـ

^(۱) تـ هـ ر ز ی : ر هـ نـ گـ ی ، شـ یـ و هـ ی .

مـرؤفیت چاکیی کیم بینه

نه صیحت فایده نـادەتی

طه مهع حرصا سه رلی ستاندى

دلی وان سه ر دین هاقاندى

له عینی طوقی خو لی چاندى

بو ملک وی بته مامهتی

فِي مَبْحَثِ اخْتِلَافِ النَّاسِ عَلَى الدُّنْيَا الدُّنْيَا

ژێكجوداهی یا خهلكی ل سهر دونیا پویج و پیس و بیخیر

ئەهفـا عالمە تیـك شهوشی

قیـكـرا هـهـموو لیـك هـهـرشـی

كـهـس بـهـر كـهـسی نادانیـشی^(۱)

بـهـر كـیـبـر و تـهـمـهـعا غـالیـیه

هـهـر دـهـمـهـكـی غـالـب ئیـكـه

هـهـر سـهـر هـهـر كـی بـۆ رـهـئیهـكـه

لـهـوما ل دوتیـت^(۲) مـهـهـلهـكـه

هـهـر كـهـس ل یا خـۆ طـالـبه

طـالـب ل شـهـرق و مـهـغـربـا

سـهـر قـی كـهـلهـخـی بـوون جـهـما^(۳)

ئـاخـرەت ل بـیـرا كـهـسی نـهـما

لـهـوما هـهـموو بـوون جـالـبه

ئـهـفـا كـهـلهـخـه گـرت هـهـر ئیـكـی

حـهـهـولـی دـدەت بـۆ جـهـهـكـی

هـهـر چـی ل قـووتـی زیـدەـكر

بـۆ قـی كـهـلهـخـی سـالـبه

^(۱) نادانیـشی : ل بهر نادانیت ، بۆ ناهییت .

^(۲) جـهـما : كـومـبوون ، ل سـهـر خـرـقـهـبوون .

^(۳) نادانیـشی : ل بهر نادانیت ، بۆ ناهییت .

هـنـدى ئهـساس هـورابـيرىت
عـالـمـهـم چـجـا نـاـدـهـبـرىت
هـهـر ئـيـك بـقـهـهـرا دـمـرىت
نـاـخـوت شـهـرا با عـازىه
ئىسـلام هـهـم وـو ئـيـك مـلـلـهـتـه
ئـهـجـنـهـبـيا كـر صـنـعـهـتـه
ئىخـسـتـه نـاـفـتـه رىقـهـتـه
لـهـمـال سـهـر بـوون غـالـبـه
لـهـو كـهـفـتـنـه قـان مـهـهـلـهـكا
قـودـسا شـهـرىف دـهـسـتـين جـولـهـكا⁽¹⁾
خـودى خـهـراب كـهـت ئـهـمـرىكا
بـيـتـنام⁽²⁾ لـ سـهـر بـيـت غـالـبـه

⁽¹⁾ جولهكا : جووهيان.

⁽²⁾ بيتنام : وهلاتى فيتنام.

فِي أَهْلِ الْعِلْمِ وَوُقُوعِهِمْ فِي الْخَيْرِ

لِ خەلکێ زانینی و کەفتنا وان دناڤ خیری دا

حەمدا ل بۆ رەبیبی لـه تیف

دەستوورە مە قۆرتانا شەریف

مەنبەعی ئەخلاقیت حەنیز

ئەصالی فروعیات حیکمەتی

حەمدەن ل بۆ رەبیبی جەبار

قۆرتان بۆ مە دەستوورەنار^(۱)

(رغمأ علی أنف الغدار)

ئەصالی رموزیات قودرەتی

ئەصالی رموزیات ئەنبیا

موعتەمدا چەند ئەهولیا

سەرڤی خەتی دی کەین بەیان

حالی کۆئەم ئەڤرۆ کەتی

ثم الصلوة بؤ مستهفا

(وآله أهـل الوفاء)

زۆر کەفتنە جەوور و جەفا

ناڤ دەستی ئەهلی ظوولەتی

حەق و حەق ییات بەرزەبوون

^(۱) ھنار : ھنارتن ، فریکرن.

ئەھلى عالم يىت طەرحە بوون
بى قەدر ھەم بى رتبە بوون

دائىم ل كونجا عزلەتتى^(۱)

دائىم ۋە بوونە موبتتەلا
دیت قەطعە بوون بانگ و صەلا
پرسين نەما ناڧ كۆمەلا

بۆزەل زەلا ديانەتتى

ئەقەل زەلە ھەر زىدە بوون
حالى مەلا پارسىار نەبوون
مەسجد^(۲) ھەموو تىك خرىبە بوون

چ ئەمىرەك بى ھەر نەئادەتتى

مەبجەت كەتە سەر مەكتەبا
قەت بىر ل مزگەفتا نەما
دىنى سەلام عىبرەت نەما

نىك ئەمىرىت ھەر حكەتتى

ھەر حوكمەتا سەر حوكمىيە
چ عەرد بى ۋ چىكىرىيە
قىش ۋ شكىلى بىر ل نىيە

چاقى صەلا ھى نەئادەتتى

بانگى كەين ل بەركى قىش ھەوار
نىنە ل مەيدانى دىنار

(۱) عزلەتتى (عزلة) : خۇ قەدەر كرن ، خۇ دوور ئىخستن ، قەدەرى .

(۲) مەسجد : مزگەفت .

غهیری مه لای شاسووار
 قی موشکیلی بهر لی دهتی
 فهراش ، کهناس، نهزان
 بوون قاروونیت ئههلی زهمان
 نهه لوم بوونه خیزان
 کارهک ب دهستی نه کههتی
 ههر چی ژوان کار دهستی دا
 رتبه ل بن که ناسی دا
 ئهه ته حقیقه بو علمی دا
 لهوما نهه که کو ب سه مهتی
 ئهه ههر شانی بهر پهزی
 بوچی ل دونیایی ب لهزی؟
 بو موشکیلا دین طهزی
 ناسی ل قیامهتی
 ماته ل مه لانه گوهلی بییه؟
 پیغه مبهری چوو گووتیه؟
 ههر شانهک مهس ئول بییه
 حهق و حساب زور سهههتی
 یان نینه وه ئههه باوهه
 ب گوتنا پیغه مبههه
 قیامهت روزهه کافهه
 شههک و خیلاف قههههتی
 قانوون ئهه حکامی سهههات

عالم ل پئی جاہل قہ ہات
قاف قافل وا کہت خہفہقات

ئاگرئ فہسادئ زیئدہتئ

ئاگرئ فہسادئ زیئدہ ہات
قانون ہہرو شکتہ ہہلات
لہوما کہسئ ل مہ بیر نہہات

طاریاتی قہط سہر ناداتئ

عزلتہ کہتہ دینئ سہلام
حرمہت نہما ئہہلئ کرام
لہو بہر ل مہ کتہبا دہوام

قانون کہتہ سہر سونہتئ

سونہت ل بن قانون قہ بوون
ئہہلئ خرابیئ زیئدہبوون
ئہہلئ صہلاحئ بہرزہبوون

رؤژا ئہوان کہت ظولتہتئ

رؤژا مہ کہفتہ طاریئ
بوزلزللا دووماہیئ
وہلال مہ قئ کوفریئ

باومر کہتہ عاریہتئ

ئہی ئہمیریت ہوون کارب دہست
باومر نہکرگوتا مہ ہہست
دین کہفتہ دہستئ وہ فرستہ

ہشیار بن قئ غضالتہتئ

هـ شـ یـ اـ رـ یـ بـ وـ وـ هـ هـ مـ یـ یـ اـ ن
ئـ هـ مـ رـ یـ پـ یـ دـ هـ نـ بـ وـ عـ اـ مـ یـ یـ اـ ن
پـ یـ کـ هـ نـ نـ قـ یـ ژـ وـ رـ وـ ژـ یـ یـ اـ ن
ئـ هـ رـ کـ اـ نـ یـ تـ ئـ یـ سـ لـ اـ مـ یـ هـ تـ یـ
ئـ هـ مـ رـ یـ کـ هـ نـ شـ وـ لـ اـ خـ وـ دـ یـ
ئـ اـ قـ اـ یـ یـ کـ هـ نـ چـ هـ نـ دـ یـ مـ هـ سـ جـ دـ یـ
مـ هـ یـ لـ یـ پـ یـ دـ هـ نـ ئـ هـ لـ یـ خـ وـ دـ یـ
دـ یـ نـ یـ نـ هـ دـ مـ نـ رـ مـ zـ aـ لـ هـ تـ یـ
ئـ هـ قـ aـ مـ هـ گـ وـ تـ کـ هـ نـ بـ aـ وـ مـ رـ هـ
گـ وـ تـ nـ aـ خـ وـ دـ aـ یـ یـ ئـ هـ کـ بـ eـ رـ e
مـ خـ aـ lـ fـ gـ هـ lـ پـ یـ غـ eـ مـ bـ eـ Rـ e
فـ tـ nـ وـ عـ zـ aـ bـ d— o— r— a— q— h— e— t— y
ئـ هـ قـ e— M— e— g— o— t— b— r— a— y— i— t— M— e
گـ o— h— d— a— r— y— p— i— k— e— n— l— w— e— e— z— i— t— M— e
d— y— n— a— j— a— h— b— n— h— e— m— y— p— i— k— e— h— e
ژ— f— e— r— p— o— n— a— q— i— a— m— h— e— t— y
l— s— e— r— M— e— f— e— r— z— w— s— o— n— n— e— t— e
p— i— k— e— n— w— e— e— z— i— t— n— s— i— h— e— t— e
l— M— e— n— a— i— t— h— e— d— a— y— h— e— t— e
b— g— h— e— r— y— q— i— n— n— s— i— h— e— t— y
n— s— i— h— e— t— a— t— e— g— h— e— r— n— e— k— h— e— n
M— o— s— l— a— m— a— n— i— y— d— y— b— e— r— z— e— k— h— e— n
d— e— r— y— h— e— q— i— y— d— y— q— f— l— e— k— h— e— n
h— e— m— y— c— i— n— s— e— r— z— a— l— e— h— e— t— y

قـيـجـا گـو هـدـارى نـهـبـيـتن

حـهـقـى و هـل سـهـر مـه رـا بـيـتن

قـيـامـهـتى عـنـد رـ چـيـتن

بـو ئـهـهـلى قـى جـهـمـاعـهـتى

(تمت مقال فقير البازلى الريكانى)

مبحث وقوع العراق في الفتنة

كهفتنا عيراقى دناڤ فتنهين دا

عيراق فهساد چوو بهر بهره
كار كهفته دهست ييت نه فره
موجب گوتنا بيغه مبهره

عيراق تهديرين نهتن

تهدير نه ما دهست عاقل
سل كهفته ناڤ صاحب دلا
فتن فهسادا كاماله

به حس خه بهر قهت ژى نهتن

مظاهره وقهتل وشيقاق
ههردهم ل ناڤ شه عبا عيراق
ياره بچهوا چيبيت تفاق

پشتمى ئههقى فهسادهتن

زور بوون ل ناڤ حزب وشعوب
فاشل بوون ل شهرق تا غروب
تيكچوون ل وي قهلب و قلوب

ئالووزى لهو سهه نادهتن

فتن فهساد ههه بوو كهلهك
تى مهحوه بون چهند چاڤ بهلهك

ئاھ و فيغان يیت چوون فەلەك

خودى پى كەت صەلاحتى

چونكى ل قى (ئەورا)^(۱) گران

عیراق ھەموو بوۆ دەرەخان

ئاھ و فيغان چوون ئاسمان

كارگەشتە سەر نىھایتى

شەعبا عیراق تفاق نەبیت

پیکشە ھەموو دى مەحوە بیت

سەر كۆرە و رى بەرزەبیت

عالم دى كەت پى سەبەتتى

مسخەر و كەيضا عەجەب

دى كەفتە نەق تەرك عەجەم

شەردى كەفیت كورد و عەرەب

عیراق كەفیت زەل زەلەتتى

زەل زەلە بوۆرۇزا مەزن

عیراق ھەموو لىك بوو دژمن

تەفریقە بوون لىك مېروژن

كەس بەرل مەندالانەتتى

كەس بەرل مەندالا نەما

سەد حەيضا مەندالیت ساقا

دى كەفتە بىن دەرد و غەما

كەس نىنە پەرسىيارى بەدەتتى

(۱) ئەورا : شۆرەش .

هه ركهس دى بىژيتن ئهزم
ره بهرو ششوانى پهزم
بو مهصله حام دى بهزم

ناكهم بوى قهنا عهتى

صوهرت بظاهرى وهيه
ئهمما نفاق غايهت هيه
هه ركهسكه دعووا خوويه

لهوما نه جاحهت ناكهتى

نابيم هه موو ئه شكاله نه
چاك و تهميز نفاق دا هه نه
ئهممال نفاق دا بهرزه نه

حكيم چوو ئه كسه ريه تى⁽¹⁾

بو ئه كسه ريه تى حكيمى گه لهك
ئه قه هوميا ئه ساس به لهك
سه ر خه ته كى نابن خه لهك

روژا ئه هود گه شه تى⁽²⁾

⁽¹⁾ ئه كسه ريه تى : پترى ، بههرا پتر.

⁽²⁾ ئه قه هوزانه هاتيه به لاقكرن : هيرش كه مال ريكانى ، مهلا عهبدولخالق ريكانى و هوزانه كا
نه به لاقكرى ، روژناما وار ، ژماره (1118) ، چار شه مبه : 18 ، 6 ، 2014 .

فِي مَبْحَثِ إِسْتِقَامَةِ الصَّلَاحِ بَيْنَ الْكُرْدِ وَالْعَرَبِ

رَاسْتَهْرِيّ يَا چَاكْسَازِيّ وَ ئَاشْبُوونَهفَهيا دِنَاقْبَهرا كورد و عَهْرهبان دا

بِيئَرِيْن ل بـو شـهـعـبا عـيـراق

كـورد و عـهـرهب بـبـنـه تـفـاق

رَابِيْت ل نَاقُفَتَن وَ شِيْقَاق

پِيّ چِيْن ل سَهْر صَه لَاحَه تِيّ

پِيّ چِيْن ل سَهْر خَه تا دَرُوسَت

دَانَن ئَه سَاسِي بَاش دَرُوسَت

پَاشَقَه نَه چِيْن هَه م سَسَت وَ پَسَت

رَاكَه يِن عَه لَه مِيّ رَه حَمَه تِيّ

رَاكَه ن عَه لَه مِيّ حَه قِيّ

دَانَن هَه م وَ وَ تَه مَاعِيّ

مَه شِيْن ل سَهْر يَه ك طَائِيّ

دَابِيْنَه ئَه ه لِيّ رَا حَه تِيّ

رَا حَه ت ل تَه رَكَا طَه مَعِيّ

بَتـرسن ل ئَاگـريّ دُوژَه ئِيّ

بِيكَقَه هَه رِيْن يَه ك جَادَه ئِيّ

جَوَه دَا خَوْدايِيّ رَه حَمَه تِيّ

ئَه ف جَوَه دَه يَا خَاص وَ عَه وَا م

قِيّ صَو لَحِيّ پِيگـريْن ئِي سـتِي قَام

پێگرین هه‌موو پێکڤه‌ ته‌مام

نه‌گرین خه‌تا ته‌فریقه‌ ته‌تی

ته‌فریقه‌ دی که‌ت سست و پست

ئه‌ساس دی بی‌تن نه‌دروست

عیراق له‌وا رۆژ رۆژ گوهیست

ئه‌الۆزی قه‌ت سه‌ره‌ نه‌اده‌تی

یا ئه‌حمه‌د یا مسته‌فا

عه‌هدا خو پێکڤه‌ که‌ن وه‌فا

راکه‌ن له‌ ناڤه‌درو جه‌فا

دانن ئه‌ساسی حه‌که‌ته‌تی

دانن ئه‌ساسی مه‌وسته‌قیم

راکه‌ن له‌ ناڤه‌زوما قه‌دیم

که‌له‌ ملله‌ته‌تی بینه‌ حه‌لیم

راکه‌ن له‌ ناڤه‌فرقه‌ته‌تی

نه‌بێن قه‌ که‌ورده‌ قه‌ عه‌ره‌ب

راکه‌ن له‌ ناڤه‌که‌ره‌ب و غه‌زه‌ب

شه‌خصیه‌ته‌تا راکه‌ن بی جه‌ب

که‌هه‌ری ئه‌هیلاکه‌ عامه‌ته‌تی

ئه‌ه‌قه‌ ته‌قه‌دیره‌ هه‌بوو ژئه‌زه‌ل

دابه‌ینه‌ که‌وشتن چه‌ندی به‌طه‌ل

طه‌مه‌ع بو ئه‌سه‌بابی خه‌له‌ل

موجب حه‌دیث و ئایه‌ته‌تی

(ترجمه‌ من الباری عام)

پاکهت ل ناڤمه یا خه لهل
قی مشکیلی کته مزمه حهل

ئاخ کته دلی قی جمعه تی

ئهف غشا کهفته دلی یه
شویشتن ب ئاڤا دینی یه
دا دهرکهه فین بی شه خصیه

کار گه هشته سه ر نیهایه تی

ره جا دی کهین ئه هلی که رام
پیلن ههمی لی ک ئینتیقام ^(۱)
رابییت ل ناڤ کوفر ظه لام ^(۲)

دا تیکنه دهن وهظ عیه تی

ئهف وهظعه زوری یا نازیکه
شهیتان ل بو فتنی چییکه
نه بین ل گهل ئیک دویریکه

دی کهفنه به حرا ضه یقه تی

ئهف به حره یا کووره گه لهک
لازم هه بن گهمی و که لهک
مه لاج و مه لهقان چه لهک

پیکشه پی کیشین خروه تی

ظه عنا نه دانن سه ر ئیک
هه ر که سی گرتی مه سه له کهک

^(۱) ئینتیقام : توله کون.

^(۲) ظلام : تاری.

تەعلیق نەبیتن سەر ئیک خەلەک

طەعمەما طەعل زۆر ژێشەتی

طەعلاتی گەر نەرابیتن

ئەقەمشکیە حەل نابییتن

حەقەد و حەسەد نەرابیتن

دوو ماھی سەر رەزالی شەتی

ئەیا گەلی خەلکی برا

پیلن هەموو طەعن قیبرا

گەل ئیک شتی باب و کورا

سەر مەسلەکا^(۱) صەحابەتی

قی خەطی گەر ئەم نەگرین

ب حەسەرەتی ئەم دی مەرین

ل ئەردەکی نەئادەبرین

خسەرەتی ل دومەقە تەتی

مە نینە غەیری قی خەطی

رابین ب نەصحا ئوممەتی

راکەهین ل نەاقەرقیەتی

پیلین حەدیثا لەغەتی

ئەزمان لوغەتات نەسق

ل ئایەتا حوکمی سەبەق

ئەقەعالمە کر چەندی طەبەق

دا ئەم پی زانیین قودرەتی

(۱) مەسلەک : ریک و ریاز.

قودرەت ل سەر قی عالمی
هەر یهکی دی راکەت دەمی
تەجریبە کەت سەر قی غەمی

مەبەدە ل سەر عاقوبەتی

کەسی مەبەدە چاک نەبیت
دوو ماھیکێ دی مەحوە بییت
بۆ هەر کەسی عاقل هەبیت

دی ژێ گـ ریتن عیبرەتی

بۆ وە بەیان گۆت نا رەسوول
گەر هون پیکەن ژ مە قەبوول
ئیسلامەتی پیکشە ئصوول

دا بینە چاکیت ئوممەتی

مە گوت ئەقە شەعبا کیرام^(۱)
گوھ بەدەنی هون خاص و عام
شوولا هەوە دی بیت تەمام

میینن ب ئیسـ تیقامەتی

(نمت مقال فقیر البیزلی الریکانی)

^(۱) کیرام : هیژا و مەرد .

هۆزانەك ب زمانى فارسى

نویشتم نهدارم ژى حالهم خبر
كى عمرم چى مانده چى ئهيد بهسر
إلهى به حقى بنى فاطمة
كى بر كفتى إيمان كونم خاتمه
إلهى تو أن كس كى خط نویشتم
عفو كن گناش عطا كن بيهشت
لسيدة عائشة أم المؤمنين
ولو سمعوا في مصر أوصاف خده
لما بزلوا في سوم يوسف من نقد
لو ما زليخا لورا ئين جبينه
لأثرن بالقطع القلوب على الأيدي
أگر أوصافى خدش مصريان أن دم شنيوندى
خريدارانى يوسفرا بيولى كى خريدندى
طعنه گويانى زليخا گر بيدندى
بجايى دستهاى خویش دلها را بريندى

رامانا هۆزانا ب فارسی :

- من نغیسی، ئەزچ ژحالی خۆنزانم ، کا ژیی من چەند مایه و دی چ ب سەری هیئت ؟ .
 - ئەهی خودی ! ئەزتە سویند دەم ب بچویکی فاتیما، کول دەمی داوی یی ژیانن دا ب کفنه کی ژباوهریی بهیمه نخافتن .
 - خودا گیان ، تۆ ژوی کەسی ببوره یی ئەق مالکە (هەشوکه) نغیسی و بەهەشتیی بدەیی .
 - خاتوینا عائیشایا دایکا باوهرداران .
 - هەکە ل مصری بەحسی روومەتی وی یی جوان هاتبا بهیستن (گوهلپوون) .
 - وان پاره و دراڤ بۆ کرینا هەزرتی یوسف (سلاڤ لی بن) نەدمە زاختن .
 - هەکە دەنگ و بەحسین سەرچاقین وی گەهشتبانه گوھی مصریا .
 - هەرۆسا هەکە زولە یخایی ژی ، هەیفە قەگە ششیایا ناچاقین وی دیتبا ، ل جیاتی (شوونا) برینا دەستی خو ، دا دلن خو پرت پرت کەتن .
- تیببینی : هەژی یه بیژین کو وەرگیرانا وی ژلایی نغیسەر و هۆزانن و مامۆستایی هیژا : (محمد صالح پیندرۆیی - جگەرسۆز -) هاتیە کرن، سوپاسداریا وی دکەین .

گهلی زانا تهفه کر کهن

تهفه کر کهن ئەهیا زانا
ل قان تهه صریف تبیاننا
و قان تهه بدیل ئیعلانا

ئەهقی شکی ئەسهەر چی یه؟

کوریت گاقان و شاننا
وییت کههسلان و نهه زانا
بونه خه و دانیت ئەهیوانا

فکر کهن ئەهقه چه ره مییه؟

ل قی ره میزی گهلهک مهعنا
وییت گههین دلیت رهعنا
لشی چهی رینی وهقهعنا

ظروفین بونه تارییه

وه تاری بوون ههم ظولومات
هه چه پاتیر خه رابتر ههات
ئەهقی دهردی چه کیم نههات

ئەهقه تهقه دیرا باریه

ئەهقه تهقه دیره بهتال نابیت
بو قی دهردی چه کیم نابیت
مروقی عهقل فههما بیت

دبیت مهنزوری قهومییه

هواردا ره بـ _____ بی داده

بو قی قهومی نه ئیرشاده (۱)

ل دورا بزقـ _____ ره و بـ داده (۲)

چ خـ _____ ائینی عه جیبییـ _____ ه

دلی خو تو بو وان شه قکه (۳)

ده قی خو ل نصـ حه تا ره قکه

دبـین راسـتی خو ته حمه قکه

ئه قـ _____ مه _____ ضـ _____ مونا ریسـ _____ الهیه

ب قی ئه مر و ریسـ الهت هات

قی موشـ کلی چ زه حمه ت هات

مروقی باش نه تا قهت هات

مه فـ _____ ره حما تـ _____ ه بارییه

مه فـ _____ ره حـ _____ ما تهیه باری

زروقیـ ت مه بـ _____ وونه تـ _____ اری

مروقـ هـ ک مه نینه ل هـ _____ اری

پیـ _____ هت ته جـ _____ دیـ _____ ادا دینییه

چ ئامـ _____ ره چ مه ئه _____ ووره

ل قی خو هـ تی بـ _____ وونه کـ _____ وره

قانونـ _____ ا کـ _____ ریه دهـ _____ سـ _____ تووره

شـ _____ ریه تـ _____ دانـ _____ ا کونجییه

(۱) ئیرشاده : شیرهت نیشادان ، رینیشاندهری.

(۲) ل جهه ک دی ئه ق نیف دیره ب قی شیوهی ژی نقیسی یه (ل دوریت وی خو هه ر باده).

(۳) ل جهه ک دی ب قی شیوهی نقیسی یه (دلی خو کونکه و شه قکه).

ئەگەر قورئان نە دەستوور بىت
ئەق ھەيرىنە دى ھەر زور بىت
عالمە پىكشە دى مەغز دور بىت
ل مە دى س ھەر كەفن جويى ھە

گەلى ئەرەب و ئەك رادا
خودانیت تۆپ و ئەرەدادا
بەريخوو وە ل دىنى بىدادا
بەيان بىژين ئەقە چى يە؟

پى بىژين گەر مۇسلمانين
و ئەرەلى قىبا ھە بىتەيتانين
قال ھەو و ل ھەبا دى دانين

قانونى بىخنە شەرعیە
و (طور) ھەم (مستور)
فەي (رق) ھەم (منشور)
و (بیت اللہ) مەعمور

خەتە ھون س ھەر خسارە
ئەقان ھەفل و مەھەرەجانا
ئەقان رەقىس كىژانا
ئەقان ختوتى شەيتانا

ما و شەرم و ھەيا نى ھە؟
تەقەللوب^(۱) كەفتە بەژاژىرا
سروور و غەفەتتە قارا

(۱) تەقەللوب : گوھۆرىن ، وەرگەرىان .

شەراب سەكەرانى گيـرا

ب قـى ئەيتاھـ انىيە

ب ئەكـىد و تبيـانه

و ئايـهت هـات قـورئانه

تەقەلـوبا بيـلادانه⁽¹⁾

كـو فرغـالب زى چى يـه ؟

(تمت مقال البازلي).

⁽¹⁾ بيلا دانه : وه لاتانه.

شیرەت بۆ ژنکان

دی کەینە بەهەسی ژنکانە
ب حەدیس و قورئانە
گەلەك ئەمریت ل سەر وانە
پێکەین لازم بەیانەتی
گەلی ژنکا خو هشیارکەن
ل بوئاخرەتی هون کارکەن
ئەزمانی خو هون هەفسارکەن
بەیلان هون فەسادەتی
ب حەدیس مەبەستی
گەلەك ژنکییت هەلاویستی
ب ئەن مانی ب دروستی
سەبەب فەساد و غەیبەتی
رەجائیت کەین خو هشیارکەن
روی و بسکییت خو ستارکەن
ل ریکامییران قەدەرکەن
پێکەن شەرم و حەیانەتی
ل حەدیس مەدیتینە
ژنک غالب جەهەنمەینە
ل بو بەهەشتی کیم بینە
هەموو ژەدەم دیانەتی

دى بىيژىتن پيغه مېرە
هەچى ژنكا نقيژكە
ل غەيبەتە ييا قەدەرە
ل بو ميري ييا بى سەرە

دى چيەتە دەرگى جەننەتە

بەهەشتە هەشت دەرگە هەنە
بو وان ژنكەين هەو تەنە
ئەووت دىنى خەو پەرسينە

دبن حەوورى ل جەننەتە

ئەيا خەو شكىت پير و جانە
حەيا⁽¹⁾ تەقسيمە ژنكەانە
هەيدى ئاخەشن و دەنگانە

ل پيش مېرك و جەماعەتە

مالى خەو هون شوولا نەكەن
مقابلياً ميرا نەكەن
دىنى خەو هون دى بەرزەكەن

دى بن ئەھلى خەسارەتە

ئەقە نېصحت مە گوته وه
ب حەقى نەبى يى پروه
ئەقە راسستە نە درهوه

ئەقە حەقى حەقىەتە

چيكر حەقەك ل سەر مەيە

(1) حەيا : شەرم.

ک و نصیح هتا دهینه وهیه
 ل ئاخ رتهئ س وئال ههیه
 ل ههر ش شانی ره عیه تهئ
 بص ورت ئهم ژى شهیتانین
 ل حه دیسا ئهم خو دانین
 وه له و ئهم ژى نه چا کانین
 دئ راکهین مه سئولیه تهئ
 مه سئوله تهئ دئ ل سهر خو راکهین
 حه قئ ئیسلامئ ئه دا کهین
 ل قئ مالى ههر دئ بار کهین
 گه لکه ک حساب ل دومه تهئ
 (عه بدولخالق) نه ده پاشه
 بئ بئ ههر شوله کا باشه
 خودا گه لته یئ دلدا شه
 نه ترسه ل قیامه تهئ

پارچه هۆزانه کا فهقه تيايى

دهما قورئان نه دهستوور بوو

سهري ريكال مه كوور بوو⁽¹⁾

ئيش و ئه لهم ل مه زور بوو

وهكى سالى و سه ره تانى⁽²⁾

ئهمريكا و ئينگالتيرا

روس و فرهنسا و دين بيهرا

دينى ئيسلام كر صهه كهرا⁽³⁾

دوور بوون ژريكا رهحه تى⁽⁴⁾

⁽¹⁾ كوور : سهري ريكال بهر بهرزه و كووره كر.

⁽²⁾ سل : ئيشا سالى ، نه خووشيا سالى.

سه ره تان : نه خووشيا په نهجه شيرى.

⁽³⁾ كهرا : پيرت و به لاقى و پارچه كرن.

⁽⁴⁾ ئه فه پارچه هۆزانه ژارده قى (عهبدو لهادى بيژه لى) ، ل 11 ، 4 ، 2015.

پاشبەند

دیوان مقالہ عبد الخالق الیذلی الریحانی
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ بِاللُّدُنِیَّةِ الْمَوْجُوْدَةِ بِالْعَرَبِیَّةِ الْمِیْسَرِیَّةِ الْقَاضِیَّةِ

حد و شمارت بو خالیق

توفیقہ دا عبد الخالیق عند

زانی کر مرصع

بختی رہا کت زہ حکمت

بختی رہا کت زہ فعلی زمان

عیرین کتہ ز ناوندہ زان

کفتن کتہ اُعبت خانہ زان

کن بینہ قاقیر پدہ کی

نہم دی بی بیتین بعضی

هر جزا کی موضوعات

هرچی بی کت بی فهگی
بکوی نرینه نکتہ فی
نکتہ لغ ستره جیه
بنینه اقه کم دینیه
قو کتہ ناقد لیه
رو ناصی شعلی ناره فی
ببغیرتہ مه ی امینہ
صد صلوتہ بی بارینہ
سروه رکی دنیا دینہ
صغی ره کین شفاعت
صغی ره گل آل صحاب
مشرمه گلوان بیت صفاه
له

له نه گدیت اگر عذاب
ایمان سه بت هانت
تمت المقدمة فی صحت وقوعنا فی الظروف الخالی
مه ن کوری نه بوم لوما کو لجر صحر
سوک مه ن لوستک نه پر لومانه شارک و مستغیر
پیر به پای مه میره اینک مکیان فقیر
در سجد کفنته قید سجونان آید
بای مه شرع مبین گویت اهل دل
بونه مان حرمت عیون کفنته کور حفر
که ضم کوره گای تنگا مینای بی شرم تنگا
اصلی قانونا فرنگا ریکاهه صد شیرت

ریقامه شوک شهینه
قلبی مه بر دغ خوشند
مرکز هزن گدیغه
دنیا بو کر صلو که نه
دنیا بو کر ب فریما نالیت ظری برینا
چند صورا کر کس اینا
بومه مزگین بشیر
میزگین صد آه کرین
طالومه عرب ظریین
اینک نصیب نه صانه برین
بومه ایچید فقیر
بوم فقیر ناف جا صیلار
طالومه چالین لار
کس

کسی نه پرسه قهاله لار
مه وه کر بون صد فقیر
مه وه کر بون صد صوارم
حیش هان پرش صوره مارم
کس پرسه حاله چاره آه چونه ربی صیر
خالق بی میلی صله مه نه مان ریکه د لیله
زور دی برت بون قاله قیله
کفنته در زخیر
چند ز مان مه سکر
گوتی نائن قاید نه لار
قل قهر نه اومه لاندین
هو تینه ناری زهر

۵
 ظالمی ظلم کرده که فقیر میزند لاله کر
 لوله سرخو تون گرگر آگره که جگر طه نیر
 آگره ظلم بر وجهم چونه بند جمله مردم
 لوله بند بونه مردم نه تکی شیخ فقیر
 ده جی بینه از فقیر شیخ پیر
 دایم آن کون که سر بوسه کرد که کویدر
 صلحت بونه عقاب
 دوشه پونجا مستمر
 باری تو بکش بینه قال قیل الجلیل
 و آنقدر حقا نقول که ملک
 تحت بحر الارض شد فقیر با ناله

۶
 گفتنه بحر آب تیرتی
 کم بونه اصلی خیرتی
 روز روز که تن خیزد
 نه هوا که تنی مطعم
 مطعم همو سوم کربن
 ثبت مستحق همو کربن
 اصلی عقل مجنون کربن
 لوسر نه کت تیک نه ده
 عاقل که تنی بحر خور صند دین گفته دور
 ناین اوجو امر نه بر نه بوی فی طعمی
 هوا طمع بونه شریک
 آمان بوسه آرد صیفی

۷
 مستمرد اصل الزمان
 مورده انصاف زلفه بون
 اصلی صلاهی بر نه بون
 عالم صحر کرده بون
 لومامه زن بونه همی
 لومامه زن بونه که تک
 پیر گفت در ریاقه که تک
 تیک ز فیدین جرح فک
 تیک له همان در باز نه بی
 مانه له دور آتی
 در باز نه بی
 تیک له نه در باز نه بی
 از چه برینه هر ریزه بی
 گفتنه بحر فی غمی

۸
 اصلی عقل بونه چورید
 نه شیف بی چینی بد کرد
 بی دن له بی شکست غمی
 چاک نه بد ناصبت
 عالم لوانیک نه بنیر بی
 ناخوت بدین تو فر صمی
 بدین چیه فن فساد
 مرصه چیه وعظ رشاد
 غالب بونه اصلی صاد
 لومال تن فی نه لوم
 نه کم بود در بی علیج
 هر دو کی طهار یابی کربج

هر نبره بو تور بچاج
 فقیر چو در گی مینو
 تحت بحر الباری شهیده الریانی
 بعثت کار به دست و دفتر
 هر که سه کی کار گه شته کوه
 گر یا شه تی میخور هست
 بیرونه تی زده ستافه راست
 بودن منی قومی خوریه
 بسیار لیله نه جوایه
 ده نگی دی لیت بارین خدیبا
 نیک وی مروی هند خه رایه
 بای دی کوشنیه
 ه

مه گوت نه قه مزیتیه
 صحره به کی قومیتیه
 یا ش بو بیان شخصیتیه
 باور نه کر مه نه قیه
 فکر مه کر نه هاته پیش
 مه زور کرین دور تقیسی
 تی تقی زور چیدله پیش
 ده یلا له آیت پیجاریه
 نه م هر گه رینی چینه مرعلا
 نیسه زکیته فان کومرا
 مه کسی نه دینت بخور روزمه هه لا
 پر سینی صه بت مالویه

هنده مردنی نظر تکه بی پده رفته روهی
 نیک آمر اجاز به له که
 بوت که ن قیامی بکفیه
 صندک صیت آف منجه
 تی ضیق نینه خرمه
 دی نیدر بیت هر موجه
 دی پاش که قیت شولامیه
 شولامه هر دی پاش که قیت
 تی بگهیت هر دی ره قیت
 چون آمری مه بدانه بیت
 چو ناله نکی فایده
 امر

آمر کو بون تارک مه لات
 مه ره قرقه خور و مشروبات
 دعوی له نیک بون سا قطات
 که نگی ده بن مه تی قیسه
 سیدا بونه بطور وس موش
 دین رفیع بو هادری شوشر
 ایمن ناجیت به شش
 صندک نظام نه قیاسیک
 چنده گو صیدین نه لاج نظام
 تمدا نه بیت شرعی سلام
 تکبیر نه ناف اصابه کرام
 ناین مه قفا آسوردیه

اقتضوله زور ائنتیکه بو
 بوشتا که ری کره بوئیکه
 ددرمان له کورتانی صیو
 دوکتور چولون بیتشیه
 به بینه شای بی سه روبر
 نینه نه فه الا قدر
 که فتنه خاصه مستی
 یارب علاج کاره بینه
 نه گوت ملا اذماره بیکه
 بو عاقلانرا مشربه
 بو فاسقان را مشربه
 شولا کره کاره جیه
 تمه الحما و
 انظره بیدک
 فی

فی استفسار حین عدم العده
 بو چیه مو عقان استانه جام ۱۴
 مه هند کان بوچی مراد
 پرین له جام که ی کره
 مه گل چو کر شولا غرام
 چنگو اومه روف خوش نینه
 بوماله وی دور کفتنه
 پرین سوز ویت رابنه
 ماینه له بی بابت یه تام
 ریغاصو سوسه
 کت ده نه خویش قشوره
 دیلا له بیت قه لندر
 که نگی دی بیت اقل نظام

نه ف گرتنه زید کارینه
 اما نه فه مجبورینه
 بومه که سینه چو بده سینه
 لوما دیریت کره کلام
 تمت بحالیمه مقاله الباز
 فی موضوع القدر والم
 که بی فه لکی جه تل دره
 نه گرهون که نه مه پیاره
 مه لیمی طبی سرداره
 له دنیا دوه آفریت
 مه بی که سی طبی هتله
 خن مارو درد هتله
 له ناف عالم نینه بینه
 زه انصاف و مرید
 له

له عیدنا منوره و دی بیتی پیغیده
 مه لیمی طبی سرداره
 که دور نینه لیتوت
 صه بی کس شغل دره
 مه بی بویه ستاره
 که نه بیره به چاره
 که بی هیته ده ن لیت
 مه داری کس لیکر وی بریری دود لیکر
 وی نه عاشید و خن کر صد فر کر زه حلا
 اصابه مالی خبر زورن
 هیته آیت ده ستورین
 سه ندیت و ان صه چورین
 که دیوانی رضاهه نه

۱۷
 چي از من نه ساره ناه
 به عديت و قرآن ناه
 دي بيته مرگزي نه ناه
 وه كي لوک الجعافت
 شه في لوکي دي رونقه بت
 صود عوي دي في حق بت
 لفاقا هر که رويته له دکوتي دي نه دکوت
 خه برداري خبر شيرين
 دي ناهج بته له دنيا ودين
 هيز نه عالما تکين
 هه دختان له نفر تير
 نهمه مغان ابيازان
 الرکيکال

۱۸
 في بيته عدم فانه الوعظ ۱۸
 بدون علم و تربيت
 گوئنته حکيم حکمتا
 کل چنده عديت آيتا
 ناصينه بر چوقعتا
 طوپوز نه گر ناقده نه في
 چنده واجبليت في عالمي
 بکفنه بو خون بکوه
 طوپوز نه گل دي محاکو
 قيصت دو فليس بيته
 هر وعظي طوپوز بت
 گو تاري چنده غلظ بت
 ناييد له سرده ههاته بت
 شبه به ري لگي چي تير

۱۹
 نينه نه فله دين سته
 انصار ههوخه لت بيه
 تاثير نما بود عظيمه نصوت نه ناه زير
 بو نصوت تاثير نما حرمه نما ايش بو علماء
 گفتن له بن هيز دوما
 روترا نه وان کت ظلمت
 روترا نه وان کت طهاري
 کت بو زلزلا دو ماهي
 ويلا له في کفر
 دل گفته جرفا خونک
 قوت چيه دل و قيه
 تاثير له بود عظيمه
 در

۲۰
 در مان له ناه عديت
 پاقيته کوته حدت
 دشن له سر هندان دول
 چه کوچ هبت لرميل
 هندان له بن نه ز نريلي
 بل کو نه ماره تير يک
 سمه مغان فقير البار
 سمه الفقير و عدم اعتبار عهده الامور
 فقير بونه اهلي ده را
 سمه بو گوته فاشه
 نياسه روکت موکرا
 ويلا له في مصير
 فقير بونه خاين و عظيم
 قشر بو نه اعاه فطن

ناروس کفین چو لوبه صن
 آمه فیضان زور زنه قن
 بو و پیمان فقیر کینه
 دسین که ریت سردینه
 فشرکه ویت هه چینه
 گوتانه ون کت قیسم
 معنه چو قمت مقام البازک
 الدنيا المرحله انها
 بی زنت آفره آفره هیر نه بست خاخره
 فزین مه خه نیت دفره
 بیدا بون کا نزیلک
 پیچید وی گوته
 نک آفری زمانیه
 ده

یعنی مال الله صله الله علیه
 دی در کفن له ارضیه شفتح خله امه فن
 فز لیت خاخره تن
 بی زنت حق در ماهیکه
 کونه قدینا چی نه بیکه
 بو کسی نه به باریکه
 که تک بی چون هه لاکتی
 تفکر کن مکتب مولوک خاناه
 خود نیت برج ایواناه
 و ده کی کسری و سیما ناه
 زه وال بو هات وی ساعت
 سیما ن دنیا ملکت بو
 له تنه خرابا دولت بو
 فقیر بی طبیعت بو

زنی نرساری قیاسه
 فرستاره و ده صاپان بو
 جیره انسان جتان بو
 حکم سرطیه و ده هستان بو
 به ری خوریده حکمت
 صه بو و زیده کی اکرم
 نه حیت زانی امی اعظیم
 تخت بلقیس ایما السم
 طرفه العین ساعت
 و ده کسه هاکک ده بو
 عه ره ب فرسایلم بو
 ده ایوان هم نمونه بو

ده مشهور بو پید لکت
 فکر کن بگردن عبره تا
 نه قان عجیبه حکمتا
 قان ملک قان سلطنتا
 خانه لسه ده و مت
 دی کینه بختا مالیه
 صهوقا روی بختا باغینه
 که لیلته خزینت وی بیه
 هاب نه بون به عدت
 خدی لقرانی گوته
 که لیلته خزینت و بیه
 جماعته کاتویه

له سرون جو گيدانف
 جو مالدي ووه صانه بو
 لشرق غربا لورته بو
 لعالم نونه بو
 خفت بو جو صيلا لتي
 له خفتا ووه سيب صو
 گوداري موه ساك نه بو
 له نه رويدا ووه بره بو
 له گي ماله ووه نه مانته بو ووه گوداري
 نه هيلان نه موه جباري
 له خفتا ووه صيلا لتي
 له خفتا ووه صيلا لتي

بو نه هله هلم هلمه
 نه هله علي قصه رسي
 فودنه و له عالمي خوشين
 سوانه پي له دن رسي
 هجي شولانه زانين تي
 هيت آيت هاتينه
 هيدانه نه هله هلمه
 خدي مدعت دن كيرينه
 گوتنه و نه هله هلمه
 كفا له نعا انما كشي الله
 مه خبارده العمار

و قال النبي صلى الله عليه وسلم
 ان الله يحب العبد
 الذي يمشي في الدنيا
 على رجليه

ووه نه و نه هله نو حيد
 خد ناسين به تجيد
 له خوه شهيد تفريد
 كما قال نعاك
 شهيدته انه لا اله الا هو والملائكة واولوا الالباب
 قائما بالقسط فضل اولي الالباب معه والملائكة
 في شها وهدايتته مد قائله العظم
 يردوني ووه خفر مصطل بو
 له ناقش نه هله ده لوله
 نه بيديت چاكي غافل بو
 كفته بكم خيلا لفر
 كه كف بي بيديتي
 ووه كوين گوركي شوقين
 كه
 لغه ناله العلي كما يقولون في الزين
 الحديث سباله زمانه

كه كك دور توي ناچيني
 صور بوئي صير
 خدي ووه بيديت بيديتي
 نصيلا پي بيديتي
 نه هله في ووه خدي زور گيرين
 ناصينه سر هديت
 هديت ندر بوخته
 كه سن نه عهد نه بخته
 مرفك ناسته رفته
 ووه پرسيد له ديانت
 و قال النبي صلى الله عليه وسلم
 ان الله يحب العبد
 الذي يمشي في الدنيا
 على رجليه

نه گر بیهوشی به در حوزن
 بو کی بختا گام بزک
 ی دی جا و آفا ظرن
 خوش خوش لدر در ته قمر
 نه گر ساد در نه بیت
 محفوری نه نه بلبل در سینه
 مالاته دی یا بر نه بیت
 خوش لاقط تو بکی نه تر
 له فی ده غن خیر هات
 ریکا جالیه که نه هات
 میرد قصده بیکت خه بات
 له ده عظمی و هم نصیحتی
 ده

۷
 ده خاینتان مرده و پکت
 ده ده عظامه رد کت
 له مال اغور لوتت کت
 خور اتت زانیت حقیقت
 چو کو اصاف و شغنه
 صو خالضار چیند
 مرد قیت جالیه کم چیند
 نصیحت فایده ناره نه
 طمع مرصا سر لیستاند
 له دی وان سربین هلقندن
 لعین طوقی خو بی جانند
 بو ملکی دی پشماند

کما قال تعالی فی محکم تنزیله للشیطان
 وشارکهم فی الاموال والاولاد وخدم
 و ما بعد صوم الشیطا الاخرور کما هو بیهوشی
 جواباً لقول لعین لا یستفهم ولا یترحم
 و یعیقون خلق الله هذا بیت و عقاب
 المعصی الذمیر
 فی مبحث اخلاص الناس علی الدنیا الدنیه

نه نهاله بیکت نه شین
 نه نه هولیک صه نه شین
 کسی بر که نه نادینش
 بر که طعاه غالیبه
 هر ده مکی غالیبه بیکه
 هر ده ده کی پوره به که
 لوما لدر دیتت مرالله
 هر کسی له یا فرطالیبه
 طا

طهالب له شرق فربا
 سرق که کلکی بون جهاه
 آخوت لیرا کسی نما
 لوما صحر بو نا جالیبه
 نه نه کنی نه گرت هر یک
 هر ده ده ده نه بر صحرایک
 صحرای له توی زرد که
 بوئی کنی سالیبه
 صند نه سالی صحرای بیهوش
 عالم چو جا ناده بیهوش
 هر یک به تر زار بیهوش
 ناخوت شرابا عاذبه

سلام هونیک ملتته
 اجنیا کر ضعتته
 ابخته ناث تفرقته
 لومالریون خالیه
 لو کفتته تان مهکا قدا شریفه شفته مهکا
 خده خده و پلته نه و کرکا
 بیتام لر بیت عالیسه
 تحت هذه
 بسم الله الرحمن الرحيم في اصل العلم ووقوعهم
 في التغير
 مه له بور بی لطیف
 دستور مه قرأ نا شریف
 نبی اخلاقیته فنیف
 نه

نه صلی فرعت حکمت
 صیدا له بور بی جبار
 قرآن بومه ده ستور هتار
 رختا علی الف الفدر
 نه صلی رموزیت قدرت
 نه صلی رموزیت اجنیا
 معتدا چندا لریار
 سه رتی خطی ده کنه بیان
 حال کو نه مه نه فر دکت
 قر الصلوة برو صفا
 و آله اهل الوثار زور کفتته هر جفا

ناث ده ته امان طلبت
 هه ق حقیقت ویت پر نه بو
 نه صاعلم ویت طرجه بون
 بی قدر هم بی رتبه بون
 دتم له کو نجاعز لرت
 دتم وه بونه مبتلا
 ویت قطع بون بانگوهلا
 برسیه نما ناث کوملا
 بور لزه لا دیانیت
 نه ز لزه له هر زید و بون
 حال ملا بسیار نه بون
 سجد هر تپه طریقه بون
 بو

بو امیدک بر ناده تهر
 مبعوت کتسه سر مکتبار
 قطر بر له سر لفتنا نما
 دین سلام عیدت نما
 نیک آمیدیت هر حکمت
 هر حکمتا سر حکیمه
 جمع ره بو چی کر دسه
 فی مشکلی بر له نیسه
 جانی هلالی ناده تهر
 بکائی که بن له بر کی شهوا
 نیکمه له صیقله صیقله
 خیریه ملا کتسه نما

فی مشکلی بری ده تیر
نه ران کناس نه نون
بون قارینت نه هله زمان
نه علوم برونه هیدن
کارهت به ده ته نه کن
هوچن زه ون کاره سید
رسته له بن کناسید
افتحید زه بو عاید
لوما افه کر بیره نت
ای هر شفقای بر بیزه
بوچن له دنیای پله زی
بو مشکلا دین طری

نارسه له قیامت
مانه ملانه گوی جینه کلک
ببغیر هو گو تیه
هر شفقان مسوولیه
حق عاب زور سرفق
یان نینه ده اضاده ره
به گرتنا بیضیه قیامت روزه کافره
نه ک خلافت قه زنت
قانون اکهای سمات
عالم له بی جاصه قه هات
قاند خان له رانف نفقا

آگره فاده زنده
آگره فاده زنده هات
قانون هه رو شیکه هه لا
لوما له نه بینه هات
طهار یای قه سر ناده نت
عزالت کته دین اسلام
حرمت نما اهل کرم
لور له مکتب داروم
قانون کته سته
سنت له بن قانونه
بون

نه هله خه دین زنده بون
نه هله حلالی برده بون
روزه نه ون کته ظلمت
روزه نه کفته طهارین
پوز لزل لاده ماهیه
ویلا له فی کفری
بادر کته خارینت
ای آمیوتیه هون کار به
بادر نه گر گوتاهه هسته
دین کفته کته ره فرسته
هتیار دین فی خفت

<p>سفره کيفاً عجب ده گفته نا ترک عجم شردی کفیت کرد عرب عرق کفیت زلزله زلم زلزله له پرورد زمه زین عرق سه مریدک دودن تفرقه بون لیک بید زین کسی بوله مند لانت کینه بسیار بون کسی له مند لانتا صد عیفا مند لانتا</p>	<p>نق ضاد هر برگه دت تی جمع بون چند چاد بک آه فیغان دیت چون ذکات هدیه کت صلاحیت چونک لیه نورا گدان عرق هو بود دره خان آه فیغان چون آسمان کار گشته سر زبایت شمع عرق تفافیت پیکه هو دس محبت سر کور زه پر زه بست عالم دکت پی محبت</p>
--	---

<p>بیعت استقامه الصبح بین اللد و العرب بیتینا له بوشعبا عرق کور و عرب بین تفاف دایت لفاق فقی شفاف بیچینا له سر صحت بیچینا له خطا در دست دینا ساسا باشی دیت یا شرفه نه چین هم بست نه مکن علی جهات ران علی حق دین و طاهن</p>	<p>ده گفته بین در دختا کسی نینه بسیار بون هر کسی ده بی زین نه زم ره شقای بزم بوم صفا عام ده بزم نام بون صناعف صورت به ظاهری و دیک اما لفاق فایب صیه هر که کسی دعوی ضویع لوما بجماعت ناگت</p>
--	---

شیرین لریله طائف
رینه اهل رحمت
مرحت له زکات
پنهن له اگری دوزخی
بکفه هرین یله جادوی
چهد اخدی رحمت
آت چهره یا خاص عوالم
فی صلی بیگین استقام
بیگین هر بکفه تمام
نه گرین خطا فرقت
تفرقه دی کت ستمه
که اساس ره بیستی
که زنت

عزیز لو آروز روز گو صیت
آلوزی قطره سرتاده تر
یا احمد یا مصطفی
عهدا خو بکفه کن درنا
را کن لناف خدر جفا
دانی اساس حکمت
دانی اساس مستقیم
را کن لناف ظلمت قدیم
کلی بینه عه لیم را کن لناف فرقت
نه بیفته کرده فقه حربه
را کن لناف کر به غضب

شخصیتا را کن به جبه
کری صلا کاتر
نه ت تقصیر هه بون نه زک
رینه کریشی چند به صل
طه مع بو آبای خل
موجب حدیث آیت
فرجوه الباری علم
راکت له نافع باطل
فی مشکلی کت مرسل اع کت ده فی حصر
اذ غنا گفته دلیله
شوشین بافا دینه
را د کفین ب شکفه

بکار گشته سر نه پایت
ر جاده کنی اهل کرم
بیان هی لیک استقام
را بیت له نافع کفر ظلام
را تیک نه دن وظیفه
نه قی طبع زور بانازیکه
شیطان له برفتن چله
نه بین له لا کت دو پرکه
دی گفته بحر حقیقت
که قیس یا کرده که تک
لازم ده بین که بنو که تک

<p>نه يا گلای خلی بد بین صحر طعن خیر گل یک شب با بو کر را سر مکلای حایب فی خطی گر نه م نه گرین به صری نه م در برین له ار خلی ناد برین خاره کی لدر دقتی مه نینه خیره فی خطه را بینه به لعلی اند دایک له ناف قرین پیلین صیثا لغت</p>	<p>مدح ملائکان چه نک پیکه بی کین خیر طاه عنانه دین سربلک هر کسی گریه مکت تعلیق نه نین بورد فک طهیا طعل روز زقت طهلاتی گر نه رایتن اق مشکله صل نایتین عقد هر دایتن رو ماضی کر زانت</p>
--	---

<p>بو هر که عاف صیت دی نه گرین خیر بوه بیمان گوتنا سول گره و نایتن زمه قبول ایلامن پیکه اصول دایینه چایب اند مه گوت نه فه مشعا کر ام گوه بیده فی صو نا خاص عام شولاده دره پسته نیام مین لاد استفاق فر سقال فقد ایبیلک اربعاک</p>	<p>ارمان لغات نسق ده اینا طای بیق اق عاله کر چند طبعه دانه م بیدایتن قدر نک قدرت لدرنی عالی هر به که ده راکت ده تجربه کت سر تی غی مید لرعاقوبین هر که هید چاک نیت ده ماضی کت بیق دی</p>
--	---

نویشتم نه درم نه عالم خبر
کی عزم بی مانده می آید به سر
آنچه به حق بین ناظمه
کی بر گفته ایمان تو نم خاتمه
آلهی تو آن کس کی خط نوشت
حقوق ناشی عطا کن پرست
سید عایشه ارم الموصی
در لوسته و مراد صاف همه
لا بد بوی سوم بوی بر نقد
لوا مار لیا لور سینه چینه
تا زین با قطع القوی
تتم
اگر اوصافی طمش مهربان آن دم شیشه
هریداری بوسه بوی کی غریبونه

طبعه گویانی ز لیلی اگر بیدیند
بجای دستهای خورشید در لای لای
مؤول بالقداس
بسم الله الرحمن الرحیم
نقد کن نه یا ترانا
له قان تصیفه نیانا
دم قان تبدیل اعلانا
نه فی شکلی انز جبهه
کوریت کا قان بشانا
دم ایست کون ترانا
بوند ضایت ایوانا
فکر کن قه جو غریبونه

له فی دوزی که تک معنا
دیت که دکت معنا
لغ عبیرین و معنا
ظروفیت بوند طهاریه
و طهاری بون خطرات
صه چا پاتیر خرات
اچی در دیکم نه صات
نه قه تصدیرا باریه
نه تصدیر بطلان است
بوی دره حکیم ناست
مرو فی حقل فرماست
دینت منقوری قومیه

صا در دای دده
بوی قوی نه مرشاده
له دورا پز یقوه فریاده
جو خاندن جبهه
دی خو تو پویشقه
ده فی نیتنا رقله
دین رسته خوار حمله
نه مضمون نارالیه
به فی امر رالت صات
فی شکلی چو زحمت هات
مرو فی باشکله نه صاف هات
مفر رمانه باریه

مفرد عاينه باری
خرم خینه مه بوشا رکی
مرد قوک مه نینه لهاری
بیکت تجرید دینه
چو آقره چو مور
له خلی بو نه کوره
فانونا کر به کتوره
شریعت دانا کو نجیه
که گر قرآن نه کتوریت
نه هیینه دهره زوریت
عالم بقله بکفه دی مفوریت
له دی کر کفر هیسه

کلهی احراب اراد
خدایت حوب احد
به ریحوره لیدین بار
بیان یقین آفته هیسه
دی یقین کر مسلمانین
واصل قبل بیتانین
فالله لوباد دین
قانونی بقله شرحیه
وه طور هم وه مطور
فرق صوم منشور
وه بیت الله معور
خطا صون سر خواریه

نه خان حفل لاریانا
آخان رفیق کیزانا
نه ظور شیطانا
فانا
ماور شرم هیاسیه
نقله گفته باشدا سره غفیت قیرا
شرا با کدی گیدا به فی آیتا هاسیه
به تا کید و تیا نه
و آیت هات قرآنه
نقلیا بلاد نه
کفر غالب زری هیسه
تمت مقال البازله

بسم الله الرحمن الرحیم
دی کینه بکلی زینکانه
بحدیث و قرآنه
که تک امریت لیرانه
بیکن لازم بیانن
کلی زینکا خور صیمان
له بو آخری صون کارکی
از مالی خوصو هفدارکی
بهرین صون دارکی
به حدیثا مه به ستر
شکلا زینلیت صه و ستر
بان مای به روکتا
بیتا زینت

بهرستی صفتت در گه صفتت
بود آن زینکیت صورتت
او بیت دینت زینت
دینت حوری کجاست
ایا حوریت پیر جانته
هما تقیما زینتانه
صید اخضر زینتانه
له پیشی پیر کجاست
حالی خورشید لانه کن
مقابلیا پیرانه کن
دینت خورشید دینت کن
دینت اهل خاری

رهانت کن خورشیدانی
رو بوسکت خورشید
له دیکامیران قدر کن
یکم خشم حیا کن
له عید شامه دینت
بر خیل خالی کن
له پیر کجاست لیکن
هموش عدم دینت
دی پیرت بیخبر
همی زینت خالی کن
له غیبی با قدره
پیرت با پیر
رهانت در گه چینی

أفقه بيهت به كوته و
به حق نبی پیرو و
أفقه راسته نه دروم
أفقه حق حقیقت
هیکه عقل لرمیه
کو نهوتاره نه و نه
لاخری سوال صیه
له شیفانی رعیت
بصورت ام زی شیفتان
له هیتنا ام خدین
ده لو ام زی نه ها کاین
دی را کین مسو لیت

مسو ل ای دی لر خور کین
حق کسلی ادا کین
له فی مال دی هر یار کین
گهک ها بیلد و مت
عبدالمالعه نه به باشه
بی بی صهر شولقا باشه
خوبه له لیتله بی اوله افقه
نه ترسه لقیامت

لیستا ژیدمرو لیڤه گهران

١ - دهستنقيس :

- طه بن ملا عزيز الشمديني (الناسخ)، الشجرة الزيوكية، (١٢١٠ هـ ١٧٩٥م).

- مهلا عهبدولخالق بيّزهلى (بازهلى) _ ريكانى، دهستنقيسا ديوانى (دانهيا رهسهن)، (١٩٧١_١٩٧٣).

- رووپه رهكى دهستنقيس يى مهلا نوورى مهلا عهبدولخالق بيّزهلى.

٢ - پهرتووك:

أ : پهرتووك ب عه رهبى :

جبران مسعود :

- الرائد معجم لغوي عصري، دار العلم للملايين_ بيروت، لبنان، ط ٧، (بيروت : ١٩٩٢).

خيرالدين الزركلي :

- الأعلام قاموس تراجم لأشهر الرجال والنساء من العرب والمستعربين والمستشرقين، دار العلم للملايين_ بيروت، ج ٦، ط ١٥، (بيروت : ٢٠٠٢).

ززار صديق توفيق :

- القبائل والزعامات القبلية الكردية في العصر الوسيط، مؤسسة موكرياني للبحوث والنشر، ط ١، (اربييل : ٢٠٠٧).

سعيد محمد احمد :

- مدرسة قبهان في العمادية و دورها في نشر العلوم الإسلامية في كردستان، مديرية الطباعة والنشر_ دهوك، (دهوك : ٢٠١٣).

عماد عبدالسلام رؤوف :

- المعجم التاريخي لإمارة بهدينان، ط ١، (أربيل : ٢٠١١).

محمد أحمد درنيقة :

- معجم اعلام شعراء المدح النبوي، دار و مكتبة الهلال للطباعة و النشر، مج ١،)

بيروت _ لبنان : ٢٠٠٣).

مسعود مصطفى الكتاني :

- المساجد و المدارس و العلماء و المخطوطات في إمارة بادينان، مطبعة هاوار،

(دهوك : ٢٠١٠)

الشيخ نجم الدين محمد بن محمد الغزى :

- الكواكب السائرة بأعيان المائة العاشرة، وضع حواشيه: خليل المنصور، دار الكتب

العلمية، ط ١، ج ١، (بيروت _ لبنان : ١٩٩٧).

_____ :

- لفهرس الشامل للتراث العربي الاسلامي المخطوط الحديث النبوي الشريف و

علومه و رجاله، مؤسسة آل البيت، ج ٣، (عمان : ١٩٩٢).

_____ :

- اللجنة العلمية في مؤسسة الإمام الصادق (عليه السلام) (تأليف)، إشراف:

العلامة الفقيه جعفر السبحاني، موسوعة طبقات الفقهاء / ج ١٠، ل ژير ژيزبه ندا

(٣٢٤٥).

ب : بهرتووك ب كوردى :

ئه حمه دى نالبه ند :

- باغى كوردا ، كۆمكرن و تويژاندىن : تهها مايى ، پيداچوون : رشيد فندى _

اسماعيل بادى _ محمد عبدالله ، ب ١ و ٢، (دهوك : ١٩٩٨).

سامى ريكانى :

- مېرگا زانايان ، (دهۆك : ۲۰۱۳).

هېرش كهمال ريكانى :

- گازيا من ، ديوانا مهلا ياسين ريكانى ۱۹۳۴_ ۲۰۰۵ز، (دهۆك : ۲۰۰۹).

- عەشيرهتېن بەھدينان ۱۵۱۴_ ۱۹۱۹، سەنتەرى بېشكىچى بۇ قەكۆلېنېن مروقاھتې

_ زانكۆيا دهۆك ، (دهۆك : ۲۰۱۹).

۳- رۆژنامە و كۆقار :

ئىسماعيل بادى :

- ژ كلاسېكىن كوردان (بازلى) ئەرى مه چەند بازلى هەنە ۹ ، گۆقارا (نېژەن)،

ژمارە (۴)، ۲۰۱۴.

هېرش كهمال ريكانى :

- زانا و ھۆزانقان بازلى دئىكەم قەكۆلېن و بەلاقىرن دا ، گۆقارا نېژەن ، ژمارە (۱)،

شوباتا ۲۰۱۴.

- زانا و بانگخۆز مهلا نورى ريكانى ۱۹۳۵_ ۲۰۰۸ز، گۆقارا نېژەن ، ژمارە (۳)، ئەيار_

خزيران ۲۰۱۴.

- ھۆزانقانە كى دى ژ كلاسېكىا كوردى (بازلى ۱۹۰۲_ ۱۹۸۲ز) ، گۆقارا دىرۆك ،

ھژمار (۴)، بهارا ۲۰۱۴.

- مهلا عەبدوخالق ريكانى و ھۆزانەكا نەبەلاقىرى ، رۆژناما وار ، ژمارە (۱۱۱۸)،

چار شەمب : ۱۸ / ۶ / ۲۰۱۴.

- ھۆزانەكا نەبەلاقىرىا مهلا عەبدوخالقى ريكانى (بازلى) (۱۹۰۲_ ۱۹۸۲)،

گۆقارا خازر، ژمارە (۹۶)، ئابا ۲۰۱۵.

- ناحیا شیلا دزی، ئینسکلۆپیدیا پارێزگه‌ها دهۆکی، به‌رگی (٨)، (دهۆک : ٢٠١٧).

- رۆئی زاناییت ده‌قه‌را ریکان دژیانا زانستی و چاندی دا ل هه‌کاری و به‌هدینان ل چه‌رخێ (١٠_١٥ مش، ١٦_٢٠ ز)، گوڤارا دیروک، ژ (٢٠) پایزا ٢٠١٨.

- رۆئی زانایین ده‌قه‌را ریکان دژیانا زانستی و ره‌وشه‌نبیری دا ل هه‌کاری و به‌هدینان ل سه‌دی (١٠_١٥ مش، ١٦_٢٠ ز)، زانکۆیا هه‌کاری _ جوئه‌میگ، ٢٠١٨.

٤ - چاڤی‌که‌فتن و هه‌قیه‌یشین :

- دیدار دگه‌ل شیخ عه‌بدو له‌مه‌ید ریکانی، ل ٧ / ١ / ٢٠١٠.

- هه‌قیه‌یشین دگه‌ل (ئه‌حمه‌د مه‌لا نوری مه‌لا عه‌بدو له‌خالق بیزه‌لی)، ل ٤ / ٢ / ٢٠١٠ ی.

- چاڤی‌که‌فتن دگه‌ل (فه‌می کورێ مه‌لا عه‌بدو له‌خالق بیزه‌لی) ل دهۆکی ل ١١ / ٤ / ٢٠١٥، ناڤهاتی ژدایکبووی سا‌لا ١٩٥٨ ی یه‌.

- دیدار دگه‌ل (عه‌بدو له‌ادی بیزه‌لی)، ل ١١ / ٤ / ٢٠١٥.

- دیدار دگه‌ل شیخ عه‌بدو له‌مه‌ید ریکانی، ل ١٤ / ٥ / ٢٠١٧.

- هه‌قیه‌یشین دگه‌ل مامۆستا (عه‌بدو له‌ونعم کورێ شیخ عه‌بدو له‌مه‌ید ریکانی)، ل ١٦ / ٧ / ٢٠١٩.

- مامۆستا (که‌مال مه‌لا یاسین ریکانی).

ناقهروك

پشكا ئيكي

- كورتیهك ل دور گوندی بیزهلی ۹
- ژزانیین بازهلی (بیزهلی) : ۹
- تهکیا بیزهلی : ۱۳
- بهردان و هیلانا گوندی : ۱۴

پشكا دووی

كورتیهك ژژینه نیگارا (بازهلی)

۱۹۰۲ _ ۱۹۸۲ز

- ناق و ژدایکبوون : ۱۷
- خاندن و دامه زاندا وی : ۱۷
- خیزان و رهقیشتا وی : ۱۸
- ژفهقهییین (شاگردین) وی : ۱۸
- مهلا مستهفا سوریانی (۱۹۱۷ _ ۲۰۰۱) : ۱۹
- مهلا یاسین ریکانی (۱۹۳۴ _ ۲۰۰۵) : ۱۹
- مهلا نووری ریکانی : ۲۰
- شیخ عهبدو لحه مید ریکانی : ۲۰
- وهغهرکرن : ۳۱

پشكا سییی

ههلبهستیین بازهلی

- دیوان و ههلبهست ۳۵
- ئهف دیوانه : ۳۵

گەلی زانا تەفەکر کەن	۸۰
شیرەت بوژنکان	۸۴
پارچە ھۆزانە کا قەقەتیایی	۸۷
پاشبەند	۸۹
لیستا ژیدەر و لیقەگەران	۱۱۱
۱ - دەستنقیس :	۱۱۳
۲ - پەرتووک :	۱۱۳
۳ - روژنامە و گوڤار :	۱۱۵
۴ - چاقپیکەفتن و ھەقپەیشین :	۱۱۶

بازەلە دیوانا

Zakho Centre
for Kurdish Studies

سەنتەری زاخۆ بۆ ھۆکۆلیتێن کوردی

© مافی چاپن یێن پاراستیە بۆ

سەنتەری زاخۆ بۆ ھۆکۆلیتێن کوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964(0)751 536 1550

📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

ISBN 978-9-92-266114-8

9 789922 661148 >